

TYÖRYHMÄMIETINTÖ 2003:12

Osakepääoman takautuva korottaminen

Työryhmän mietintö

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä
22.12.2003

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Osakepääoman takautuva korottaminen -työryhmä Puheenjohtaja: Manne Airaksinen Sihteeri: Pekka Pulkkinen		Julkaisun laji Työryhmämietintö	
		Toimeksiantaja oikeusministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 8.10.2003	
Julkaisun nimi Osakepääoman takautuva korottaminen			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä Mietinnössä selvitetään kysymyksiä, jotka liittyvät osakeyhtiölain muuttamisesta annetun lain (145/1997) siirtymäsäännöksiin perustuvaan velvollisuuteen korottaa myös ennen vuotta 1997 perustettujen osakeyhtiöiden osakepääoma vähintään 8 000 euroon 1.9.2004 mennessä (niin sanottu takautuva korottaminen). Mietinnössä arvioidaan takautuvaa korottamista eri näkökohdat huomioon ottaen. Mietinnössä myös selvitetään, miten siirtymäsäännöksessä olevaa määräaika pidentämällä ja esimerkiksi toimimattomien yhtiöiden poistamisella kaupparekisteristä, yhtiömuodon muuttamista koskevilla säännöksillä ja muilla toimenpiteillä takautuvaan korottamiseen liittyvät kysymykset voidaan ratkaista tarkoituksenmukaisella tavalla. Työryhmä ehdottaa toimimattomien yhtiöiden mahdollisimman laajaa poistamista kaupparekisteristä voimassa olevan lain suomien mahdollisuuksien mukaisesti, muun muassa sillä perusteella, että yhtiö ei ole ilmoittanut tilinpäätöstään rekisteröitäväksi laissa säädetyllä tavalla. Tämän ohessa työryhmä ehdottaa takautuvasta korottamisesta luopumista. Vaihtoehtoisesti työryhmä ehdottaa, että korottamisen määräaika lykätään osakeyhtiölain kokonaisuudistuksen yhteyteen ja lisäksi korotuksesta johtuvia kaupparekisterimaksuja porrastetaan siten, että rekisteri-ilmoitus on sitä edullisempi, mitä varhaisemmin se tehdään. Mietintö sisältää tarvittavat osakeyhtiölain siirtymäsäännösten muuttamista koskevat lainsäädäntöehdotukset.			
Avainsanat: (asiasanat) Osakeyhtiö, yksityinen osakeyhtiö, pääoma, velkojensuoja, kaupparekisteri, tilinpäätös			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön työryhmämietintö 2003:12		ISSN 1458-6452	ISBN 952-466-159-4
Kokonaissivumäärä	Kieli suomi	Hinta 15,00 €	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Edita Prima Oy		Kustantaja Oikeusministeriö	

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Oikeusministeriö asetti 8 päivänä lokakuuta 2003 työryhmän selvittämään kysymyksiä, jotka liittyvät osakeyhtiölain muuttamisesta annetun lain (1995/1997) siirtymäsäännöksiin sisältyvään velvoitteeseen korottaa myös ennen vuotta 1997 perustettujen osakeyhtiöiden osakepääoma vähintään 8 000 euroon 1.9.2004 mennessä. Tehtävänä oli laatia arvio osakepääoman takautuvan korottamisen merkityksestä sekä ehdotukset korotuksen mahdollisista toteuttamistavoista ja siihen liittyvistä kysymyksistä. Edelleen tehtävänä oli laatia ehdotus toimimattomien yhtiöiden poistamisesta kaupparekisteristä sekä tehdä muita asiaan liittyviä rekisterihallinnon kehittämisehdotuksia. Lisäksi tehtävänä oli laatia ehdotus siitä, miten pitkälle, osana työryhmän ehdottamaa toimenpidekokonaisuutta, osakepääoman takautuvaa korottamista koskevan siirtymäajan määräaika jatketaan. Ehdotuksia laadittaessa oli mahdollisuuksien mukaan otettava huomioon vireillä oleva osakeyhtiölain kokonaisuudistus ja sen aikataulu sekä verotukseen liittyvät kysymykset.

Työryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin lainsäädäntöneuvos Manne Airaksinen oikeusministeriöstä ja jäseniksi ylitarkastaja Keijo Suuripää sisäasiainministeriöstä, hallitusneuvos Marja-Leena Rinkineva kauppa- ja teollisuusministeriöstä, erityisasiantuntija Pekka Pulkkinen oikeusministeriöstä, ylijohdaja Olli Koikkalainen Patentti- ja rekisterihallituksesta sekä lainopillinen asiamies Riikka Tähtivuori Suomen Yrittäjät ry:stä. Työryhmän pysyväksi asiantuntijaksi kutsuttiin neuvotteleva virkamies Matti Halén valtiovarainministeriöstä. Työryhmän jäsen Pulkkinen määrättiin toimimaan myös työryhmän sihteerinä.

Työryhmä on kokoontunut kuusi kertaa. Työryhmä on työssään muun muassa selvittänyt takautuvan korottamisen ja toimimattomien yhtiöiden rekisteristä poistamisen kannalta merkityksellisiä kaupparekisteritietoja sekä muiden pohjoismaiden takautuvaa korottamista koskevia kokemuksia. Edelleen työryhmä on tutustunut Viranomaistoiminnan kehittämisprojektin (VIRKE) keräämään aineistoon osakeyhtiöistä yleensä ja erityisesti sellaisista osakeyhtiöistä, joiden osakepääoma alittaa 8 000 euroa. Työryhmän pysyvä asiantuntija on selvittänyt työryhmälle verotukseen liittyviä kysymyksiä.

Työryhmä on sille asetettujen tavoitteiden mukaisesti pyrkinyt laatimaan eri näkökohdat huomioon ottavan arvion osakepääoman takautuvasta korottamisesta. Työryhmä on pyrkinyt selvittämään, miten osakeyhtiölain siirtymäsäännöksessä olevaa määräaika pidentämällä ja esimerkiksi toimimattomien yhtiöiden tehokkaalla poistamisella kaupparekisteristä, yhtiömuodon muuttamista koskevilla säännöksillä ja muilla toimenpiteillä osakepääoman takautuvaan korottamiseen liittyvät kysymykset voitaisiin ratkaista tarkoituksenmukaisella tavalla. Työryhmä on pyrkinyt sovittamaan ehdotuksensa yhteen osakeyhtiölain kokonaisuudistuksen ja sen aikataulun kanssa. Huomiota on kiinnitetty yhtiöille aiheutuvien tarpeettomien hallinnollisten rasitteiden välttämiseen. Työryhmä on kiinnittänyt huomiota myös yritysmuodon muutoksen ja verosääntelyn yhteyteen.

Työryhmän oli määrä saada työnsä valmiiksi 30 päivään marraskuuta 2003 mennessä.

Mietintöön liittyy jäsen Suuripään lausuma.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä kunnioittavasti luovuttaa mietintönsä oikeusministeriölle.

Helsingissä 22 päivänä joulukuuta 2003

Manne Airaksinen

Keijo Suuripää

Marja-Leena Rinkineva

Pekka Pulkkinen

Olli Koikkalainen

Riikka Tähtivuori

SISÄLLYSLUETTELO

1 Nykytila	9
1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	9
1.1.1 Lainsäädäntö.....	9
1.1.2 Kaupparekisterin tilastot.....	10
1.1.3 Muut tilastot.....	10
1.2 Muiden pohjoismaiden kokemukset ja eräät muut Euroopan maat	11
1.2.1 Muiden pohjoismaiden kokemukset.....	11
1.2.2 Vähimmäisosakepääoma eräissä Euroopan maissa.....	13
1.3 Nykytilan arviointi	14
2 Eräitä osakepääoman takautuvaan korotukseen liittyviä kysymyksiä	14
2.1 Osakepääoman merkitys yhtiön sidosryhmien kannalta	14
2.2 Osakepääoman maksamisen varmistaminen	16
2.3 Toimimattomien yhtiöiden poistaminen kaupparekisteristä	19
2.3.1 Yleistä.....	19
2.3.2 Poistomenettely käytännössä.....	19
2.4 Kaupparekisterin maksukäytäntö	20
2.5 Yritysmuodon muuttaminen ja sen verotuskohtelu	21
2.5.1 Yritysmuodon muuttaminen osakepääoman korottamisen vaihtoehtona.....	21
3 Tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	21
3.1 Tavoitteet	21
3.2 Perusvaihtoehdot	22
3.2.1 Siirtymäsäännöstä ei muuteta.....	22
3.2.2 Luovutaan takautuvasta korottamisesta.....	22
3.2.3 Lykätään takautuvaa korotusta, mutta ei luovuta siitä.....	23
3.3 Takautuvaan korottamiseen liittyviä lisätoimenpidevaihtoehtoja	24
3.3.1 Rekisterimaksujen porrastaminen.....	24
3.3.2 Korotus muun rekisteri-ilmoituksen yhteydessä.....	25
3.3.3 Yhtiöjärjestysmuutoksen sivuuttaminen.....	26
3.3.4 Yritysmuodon muuttaminen.....	26
3.3.5 Rekisteristä poistaminen ja selvitystila.....	27
3.3.6 Henkilökohtainen vastuu.....	28
3.3.7 Yhteenveto.....	28
3.4 Ehdotukset	29
3.4.1 Toimimattomien yhtiöiden poistaminen rekisteristä.....	29
3.4.2 Luopuminen takautuvasta korottamisesta.....	30
3.4.3 Vaihtoehto: korottamisen määräaika lykätään osakeyhtiölain kokonaisuudistuksen yhteyteen ja rekisterimaksuja porrastetaan.....	30
4 Ehdotusten vaikutukset	31
5 Lainsäädäntöehdotukset	33
5.1 Takautuvasta korotuksesta luopuminen	33
5.2 Takautuvan korotuksen lykkääminen osakeyhtiölain kokonaisuudistuksen yhteyteen	34
Lausuma	35
LIITE 1	37
LIITE 2	38
LIITE 3	44

1 Nykytila

1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

1.1.1 Lainsäädäntö

Osakeyhtiölain muuttamisesta 14.2.1997 annetun lain (145/1997) siirtymäsäännöksen numero 4 mukaan yhtiö, jonka osakepääoma on 1.9.2004 alle 8 000 euroa (alun perin 50 000 markkaa, muutettu lailla 825/1998) eli alle lain 1 luvun 1 §:n 3 momentin mukaisen osakepääoman vähimmäismäärän, on asetettava selvitystilaan. Päätöksen selvitystilaan asettamisesta tekee tuomioistuin rekisteriviranomaisen ilmoituksesta tai sen hakemuksesta, jonka oikeus saattaa riippua yhtiön asettamisesta selvitystilaan. Päätöstä selvitystilaan asettamisesta ei saa tehdä, jos yhtiö on ilmoittanut rekisteröitäväksi osakepääoman korotuksen vähintään 8 000 euroon, yhtiön muuttamisen avoimeksi yhtiöksi, kommandiittiyhtiöksi tai yksityiseksi elinkeinonharjoittajaksi taikka yhtiön toiminnan jatkamisen yksityisenä elinkeinonharjoittajana, eikä rekisteröintiä evätä.

Siirtymäsäännöksen numero 5 mukaan erikseen säädetään selvitystilaan asettamisesta, sitä koskevista määräajoista, selvitystilaan asettamiseen liittyvistä hallituksen ja toimitusjohtajan velvollisuuksista, yhtiömuodon muuttamisesta, muuttamiseen tarkoitetuista viranomaisluvista ja muutoksen voimaantulosta.

Siirtymäsäännökset merkitsevät takautuvaa osakepääoman korottamistarvetta sellaisille aikaisemmin perustetuille osakeyhtiöille, joilla on laillisesti ollut sanottua alhaisempi osakepääoma. Nykyisen osakeyhtiölain (734/1978) alkuperäisten säännösten mukaan osakepääoman tuli olla 15 000 markkaa. Tätä vaatimusta ei osakeyhtiölain voimaanpanosta annetun lain (735/1978) mukaan sovelleta ennen lain voimaantuloa 1.1.1980 rekisteröityyn osakeyhtiöön, jonka osakepääoma on siis laillisesti saanut olla tätäkin alhaisempi. Vuoden 1895 osakeyhtiölaissa ei ollut lainkaan vähimmäisosakepääomaa koskevia säännöksiä. Vähimmäisosakepääoma asetettiin kuitenkin hallinnollisella päätöksellä tuhanteen markkaan.

Voimassa olevia siirtymäsäännöksiä ei juurikaan ole perusteltu virallislähteissä (HE 89/1996 vp.). Takautuvan korotuksen taustalla oli kuitenkin ensi kädessä pyrkimys välttää tilannetta, jossa vähimmäispääoman korotus jäisi pöytälaatikkoyhtiöiden runsaan perustamisen takia merkityksettömäksi. Jo pelkkä uhka takautuvasta korottamisesta lienee riittänyt rajoittamaan pöytälaatikkoyhtiöiden perustamista, koska perustettavien yhtiöiden lukumäärä ei vuonna 1997 ja sitä edeltäneinä vuosina olennaisesti lisääntynyt.

Osakepääoman korottamista 50 000 markkaan puolestaan perusteltiin ensisijassa inflaatiokorotuksena (KM 1992:32, s. 198). Osakeyhtiölakitoimikunnan mietinnön mukaan 50 000 markan pääomallakaan ei ole ”todellista suojaa tuovaa merkitystä velkojille ja muille yhtiön sidosryhmille”. Toimikunta katsoi vähimmäispääoman tuntuvan korottamisen mahdottomaksi ja ehdotti siksi eräitä muita toimia ”velkojien ja muiden sidosryhmien suojaksi”. Näistä toteutettiin lähinnä osakepääoman maksuvelvollisuuksien tiukentaminen, pakkoselvitystilaa koskevien säännösten

kiristäminen ja tilinpäätösten julkisuuden lisääminen. Takautuva korottaminen tuli esille vasta lain jatkovalmistelussa.

Siirtymäsäännöksissä tarkoitettuja säännöksiä, jotka koskisivat osakeyhtiön muuttamista avoimeksi yhtiöksi tai kommandiittiyhtiöksi taikka osakeyhtiön toiminnan jatkamista yksityisenä elinkeinonharjoittajana, ei toistaiseksi ole annettu, eikä tällaista yritysmuodon muuttamista koskevaa erityistä verosääntelyäkään ole.

Myöskään siirtymäsäännöksissä tarkoitettua selvitystilaan asettamisesta ei ole erikseen säädetty.

1.1.2 Kaupparekisterin tilastot

Patentti- ja rekisterihallituksen tietojen mukaan kaupparekisterissä on noin 125 000 yhtiötä, joiden osakepääoma on alle 8 000 euroa. Näistä toimivia osakeyhtiöitä on saatujen tietojen mukaan noin 52 000. Viimeksi mainittu käsitys perustuu arvonlisävero-, ennakkoperintä- ja työnantajarekisteristä saatuihin tietoihin.

Toimivien osakeyhtiöiden lisäksi on noin 40 000 toimimatonta osakeyhtiötä, joista kuitenkin tehdään ”ei liiketoimintaa” –ilmoitus verottajalle. Näistä osa (mahdollisesti kaikkikin) ovat sellaisia, että omistajat haluavat pitää ne hengissä. Suurimmalla osalla on todennäköisesti alle 8 000 euron osakepääoma. Tästä päätellen siirtymäsäännöksen takia jonkinlaisiin toimenpiteisiin ryhtyisi selvästi yli 50 000 yhtiötä.

Sellaisia toimivia yhtiöitä, jotka 1.9.1997 jälkeen ovat tähän mennessä korottaneet osakepääomaansa vähintään 8 000 euroon, on noin 15 600 kappaletta. Toisaalta niistä kaikista osakeyhtiöistä, joiden osakepääoma on alle 8 000 euroa, noin 15 400 yhtiöllä tätäkään osakepääomaa ei ole täysin maksettu.

Rekisteriviranomaiselta saaduista tiedoista voidaan (muun muassa jäljempänä käsiteltäviä toimimattomien yhtiöiden rekisteristä poistamista silmällä pitäen) lisäksi mainita seuraavaa:

- Osakeyhtiötä, joista ei ole tullut kaupparekisteri-ilmoitusta 1.9.1997 jälkeen, on noin 45 000. Näistä noin 37 700 yhtiön osakepääoma alittaa 8 000 euroa.
- Noin 153 600 osakeyhtiötä ei ole toimittanut kaupparekisteriin tilinpäätöstietoja vuonna 2001 päättyneeltä tilikaudelta. Näistä noin 103 000 yhtiön osakepääoma alittaa 8 000 euroa.
- Osakeyhtiöistä, joiden osakepääoma alittaa 8 000 euroa, noin 3 800 yhtiöltä puuttuu kaupparekisteriin merkitty hallitus.

Vertailukohtana voidaan todeta, että kaupparekisteriin saapuu vuosittain noin 100 000 ilmoitusta ja hakemusta. Tilinpäätöksiä toimitetaan vuosittain noin 80 000.

1.1.3 Muut tilastot

Työryhmä on saanut lisätietoa kysymyksessä olevista osakeyhtiöistä Viranomaisyhteistyön kehittämissuunnitelman (VIRKE) tietokannasta, johon on kerätty verottajalta,

kaupparekisteristä sekä Suomen Asiakastieto Oy:ltä ja Dun & Bradstreet Oy:ltä saatavaa tietoa yrityksistä.

Tietokannan mukaan osakeyhtiöistä, joiden osakepääoma on alle 8 000 euroa, toimivia olisi hieman edellä mainittua suurempi määrä eli noin 65 000 yhtiötä.

Edelleen tietokannan mukaan kaikista sellaisista osakeyhtiöistä, joiden osakepääoma on alle 8 000 euroa, verotustietojen mukaan noin 32 000 yhtiön oma pääoma on vähintään 8 000 euroa. Näistä noin 10 000 yhtiön oma pääoma on vähintään 80 000 euroa. Toisaalta noin 22 000 tällaisen yhtiön oma pääoma on verotustietojen mukaan alle 8 000 euroa, osalla negatiivinen. Yli 70 000 yhtiön osalta verotukseen perustuva tieto omasta pääomasta puuttuu.

Tietokantaan perustuva taulukko, joka sisältää tarkempaa tietoa osakeyhtiöiden osakepääomista ja omista pääomista, on työryhmän mietinnön *liitteenä 1*.

1.2 Muiden pohjoismaiden kokemukset ja eräät muut Euroopan maat

1.2.1 Muiden pohjoismaiden kokemukset

Kysymys osakepääoman takautuvasta korottamisesta on ollut esillä myös Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa.

Ruotsi

Ruotsin vuoden 1895 osakeyhtiölain mukaista 5 000 kruunun vähimmäisosakepääomavaatimusta korotettiin 1.6.1973 voimaan tulleella lailla 50 000 kruunuun. Tuolloin laskettiin, että rekisteröidyistä noin 130 000 osakeyhtiöstä noin 100 000 yhtiön osakepääoma alitti uuden vähimmäisosakepääomavaatimuksen. Viimeksi mainituista yhtiöistä noin 45 000 oli sellaisia, joilla oli liiketoimintaa ja palkattua työvoimaa. Näiden taas laskettiin muodostavan noin 70 prosenttia kaikista toimivista yhtiöistä, joilla oli palkattua työvoimaa.

Vanhojen yhtiöiden asema järjestettiin säätämällä niiden osalta erityisestä siirtymäajasta. Uuden osakepääomavaatimuksen edellyttämät osakepääoman korotukset oli alkujaan määrä tehdä ja ilmoittaa rekisteröitäväksi vuoden 1978 loppuun mennessä. Korotusten laiminlyömisen seuraamuksista annettiin omat erityiset säännöksensä. Osakepääoman korottamatta jättäminen johti yhtiön erityislaatuiseen purkamiseen poistamalla yhtiö rekisteristä, josta puolestaan seurasi henkilökohtainen velkavastuu osakkeenomistajille, hallituksen jäsenille ja toimitusjohtajalle, varallisuuden siirtyminen osakkeenomistajille sekä osakkeenomistajien sijaantulo yhtiön sopimukseen. Sääntelyn taustalla oli muun muassa ajatus siitä, että yleisseuraanto tekisi mahdolliseksi yhtiön toiminnan jatkamisen muussa yritysmuodossa. Vaihtoehtona oli yhtiön asettaminen selvitystilaan ja tätä kautta tapahtuva yhtiön normaali purkaminen. Omaksuttua sääntelymallia on sittemmin kritisoitu oikeuskirjallisuudessa.

Siirtymäaika jatkettiin myöhemmin vuoden 1981 loppuun, mikä liittyi muun muassa vuoden 1974 bolagskommittén työn seurantaan. Komitea selvitti muun ohessa, olisiko uuden yhtiömuodon luominen pienyrityksille tarpeen. Vielä vuosina 1980 - 1981

laskettiin, että Ruotsin kaikkiaan noin 120 000 osakeyhtiöstä noin 60 000 yhtiön osakepääoma alitti 50 000 kruunua.

Edelleen 1.1.1995 voimaan tulleella lainsäädännöllä muun ohessa korotettiin yksityisen osakeyhtiön vähimmäisosakepääomavaatimusta 100 000 kruunuun. Tuolloin Ruotsissa oli noin 300 000 osakeyhtiötä, joista kyseinen osakepääoman korottamisen tarve koski noin 250 000 yhtiötä.

Vanhoille yhtiöille säädettiin aluksi siirtymäaikaa vuoden 1997 loppuun. Seuraamusten osalta omaksuttiin jo edellisen vähimmäisosakepääoman korotuksen yhteydessä käytetty edellä pääpiirteissään selostettu sääntelymalli.

Siirtymäajan ollessa päättymäisillään oli vielä paljon yhtiöitä, jotka eivät olleet ilmoittaneet rekisteröitäväksi lain edellyttämää osakepääoman korotusta, minkä vuoksi siirtymäaikaa pidennettiin tuolloin vuodella eli vuoden 1998 loppuun. Viimeksi mainittuun ajankohtaan mennessä suurin osa yhtiöistä korotti osakepääomaansa vaaditulla tavalla. Noin 25 000 yhtiön osalta pyydettiin kuitenkin vapaaehtoisesti rekisteristä poistamista. Hieman yli 8 400 vähimmäisosakepääoman alittavaa yhtiötä jouduttiin poistamaan rekisteristä viran puolesta. Noin 8 900 yhtiön osalta poistaminen ei tullut kysymykseen, koska kyseiset yhtiöt oli jo asetettu selvitystilaan tai konkurssiin.

Rekisteriviranomaisen käsiteltävänä vuoden 1998 lopussa oli luonnollisesti suuri määrä osakepääoman korotusta koskevia asioita. Vuodenvaihteessa rekisteriviranomaisessa oli vireillä yli 20 000 asiaa.

Norja

Norjan vuoden 1997 osakeyhtiölaki merkitsi osakeyhtiötä koskevan vähimmäisosakepääomavaatimuksen korottamista aikaisemmasta vuoden 1976 lain mukaisesta 50 000 norjan kruunusta 100 000 kruunuun. Vaatimus säädettiin koskemaan myös vanhoja yhtiöitä, joiden on korotettava osakepääomaansa uhalla, että yhtiö voidaan tuomioistuimen päätöksellä purkaa. Yhtiötä on ennen purkamista kuitenkin muun muassa kuultava ja sille on varattava tilaisuus puutteen korjaamiseen.

Vanhoille yhtiöille asetettiin osakepääoman korottamiseksi lain voimaan tulosta 1.1.1999 laskettava viiden vuoden siirtymäaika, joka siis päättyy 1.1.2004. Yhtiöiden purkamiseen johtavat menettelyt voidaan lain mukaan aloittaa aikaisintaan kuukauden kuluttua siirtymäajan päättymisestä eli helmikuussa 2004.

Vuoden 2003 alussa rekisterissä oli noin 38 000 osakeyhtiötä, joiden osakepääoma alitti 100 000 kruunua. Rekisteriviranomaisen informoitua kyseisiä yhtiöitä ja niiden tilintarkastajia korotustarpeesta sellaisia yhtiöitä, jotka eivät ole korottaneet osakepääomaansa, oli lokakuun 2003 lopussa noin 24 000. Näistä monen odotetaan vielä korottavan osakepääomaansa ennen siirtymäajan päättymistä. Siirtymäajan pidentämiseen ei siten nähdä tarvetta. Sen sijaan jonkinlaista joustamista purkamismenettelyjen aloittamisajankohdan suhteen pidetään mahdollisena, jotta mahdollisimman monet yhtiöt saisivat mahdollisuuden hoitaa asian kuntoon.

Tanska

Tanskassa korotettiin vuonna 1991 anpartsselskab-yhtiöitä (ApS) koskevaa osakepääomaa vastaavan aloitus- tai osuuspääoman (indskudskapital, anpartskapital) vähimmäisvaatimusta 80 000 Tanskan kruunusta 200 000 kruunuun. Varsinaisia osakeyhtiöitä (aktieselskab) koskevaa vähimmäisosakepääomavaatimusta korotettiin puolestaan 300 000 kruunusta 500 000 kruunuun. Uudet vähimmäispääomavaatimukset koskivat myös vanhoja yhtiöitä, joille säädettiin pääoman korottamista varten viiden vuoden siirtymäaika. Uhkana oli rekisteriviranomaisen päätöksellä tapahtuva yhtiön purkaminen, jollei pääomaa siirtymäajan kuluessa eli 1.1.1997 mennessä koroteta ja makseta.

Vuonna 1992 laskettiin, että rekisteröidyistä noin 55 500 ApS-yhtiöstä noin 52 000 eli noin 94 prosenttia ei täyttänyt uutta pääomavaatimusta. Rekisteröidyistä noin 27 000 osakeyhtiöstä puolestaan noin 17 000 eli noin 63 prosenttia ei tuolloin täyttänyt uutta vähimmäisosakepääomavaatimusta.

Vuoden 1995 lopulla eli noin vuosi ennen siirtymäajan päättymistä laskettiin, että ongelma koski yhä noin 31 000 ApS-yhtiötä eli noin 60 prosenttia kaikista noin 51 000 ApS-yhtiöstä ja noin 9 000 osakeyhtiötä eli noin 33 prosenttia kaikista noin 27 500 osakeyhtiöstä. Yhteenlaskettuna yli puolet kaikista ApS- ja osakeyhtiöistä ei siten täyttänyt vähimmäispääomavaatimuksia, kun siirtymäaika oli vuosi jäljellä. Tämän vuoksi muun muassa oikeuskirjallisuudessa esitettiin vaatimuksia siirtymäajan tuntuvasta pidentämisestä.

Tanskan kaupparekisteriviranomaisen katsottua tutkimustensa osoittavan, että arviolta 17 800 yhtiötä ei loppujen lopuksiakaan selviäisi säädetyistä korotuksesta, vuonna 1996 alennettiin ApS-yhtiöitä koskevaa vähimmäisvaatimusta 125 000 kruunuun. Edellä mainittujen vanhojen yhtiöiden tuli siis tarvittaessa korottaa sanottua pääomaansa vähintään tähän määrään edellä mainitun siirtymäajan kuluessa eli 1.1.1997 mennessä.

Siirtymäajan umpeuduttua Tanskassa lopulta asetettiin vuonna 1998 kolmessa vaiheessa yhteensä noin 1 400 yhtiötä selvitystilaan uusien pääomavaatimusten noudattamatta jättämisen johdosta. Poistamismenettelyjä edelsi rekisteriviranomaisen yhteydenotto kysymyksessä oleviin yhtiöihin sekä ennen siirtymäajan päättymistä että sen jälkeen.

1.2.2 Vähimmäisosakepääoma eräissä Euroopan maissa

EU:n yhtiöoikeudelliset direktiivit eivät sisällä yksityisen osakeyhtiön vähimmäisosakepääomaa koskevia vaatimuksia.

Käytännössä Euroopan maissa esiintyy yksityisen osakeyhtiön ja sitä vastaavien yhtiömuotojen (esimerkiksi GmbH, SARL) osalta varsin erilaisia vähimmäisosakepääomavaatimuksia. Tämä heijastanee ainakin osaksi erilaisia käsityksiä osakepääoman merkityksestä. Esimerkiksi Saksassa vähimmäisvaatimus on 25 000 euroa, Ranskassa 7 500 euroa ja Alankomaissa 18 000 euroa, kun taas Isossa-Britanniassa ja Irlannissa ei ole lainkaan vähimmäispääomavaatimuksia.

1.3 Nykytilan arviointi

Toimivia alle 8 000 euron osakepääomalla olevia yhtiöitä on ilmeisesti yli 50 000. Osakepääoman korottaminen tuottaa yhtiöille hallinnollisia kustannuksia ja pahimmassa tapauksessa asettaa vaakalaudalle yhtiön toiminnan jatkamisen. Tällainen tilanne on mahdollinen yhtiöissä, jotka eivät voi toteuttaa korotusta rahastokorotuksena ja joiden osakkeenomistajat eivät pysty maksamaan uutta korotettua osakepääoman määrää.

Toimimattomia yhtiöitä, joiden osakepääoma alittaa 8 000 euroa, on noin 75 000, mikä tarkoittaa sitä, että siirtymäsäännöksen kohteena olevia yhtiöitä on yhteensä noin 125 000. Siirtymäsäännöksen takia kaikki nämä 125 000 yhtiötä joutuvat korottamaan osakepääomaansa tai muuttamaan yhtiömuotoaan taikka ne pitää asettaa selvitystilaan. On todennäköistä, että Patentti- ja rekisterihallituksen kaupparekisteri ruuhkautuu ilmoitusten suuren määrän takia. Ruuhkautuminen vaikeuttaa kaikkien toimivien yritysten toimintaa.

Edellä mainituista syistä työryhmän toimeksianto on kirjoitettu siitä lähtökohdasta, että takautuvan korottamisen määräaika olisi lykättävä.

Sekä kotimaisen että pohjoismaisen yhtiökäytännön perusteella voidaan arvioida, että osakepääoman takautuvan korottamisen määräajan pidentäminen ei yksin ratkaise siihen liittyviä ongelmia. Näytettäisiin tarvittavan voimakas uhka (henkilökohtainen vastuu) tai jokin muu pakkotoimi tai kannustin, jolla yhtiöt saadaan toteuttamaan pääoman korottaminen. Uhan asettaminen edellyttää selvää näkemystä siitä, että takautuva korottaminen on perusteltu menettely. Pelkästään uhan asettaminen ei saa yhtiöitä toteuttamaan korotuksia tasaisesti siirtymäkauden aikana. Tarvitaan muita toimenpiteitä, jos halutaan estää muutosilmoitusten ruuhkautuminen määräajan päättyessä.

Toimenpiteitä harkittaessa on otettava huomioon, että tämänhetkinen tilanne Suomessa näyttäisi poikkeavan muiden pohjoismaiden aikaisemmista kokemuksista siinä, että takautuvan korottamisen kohteena olevien yhtiöiden lukumäärät ovat huomattavasti korkeampia kuin muualla.

2 Eräitä osakepääoman takautuvaan korotukseen liittyviä kysymyksiä

2.1 Osakepääoman merkitys yhtiön sidosryhmien kannalta

Euroopan unionin jäsenvaltioissa kysymys osakepääoman vähimmäismäärästä on ratkaistu hyvin erilaisilla tavoilla, kuten edellä kansainvälisen vertailun yhteydessä on käynyt ilmi. Yksityisissä osakeyhtiöissä vähimmäisosakepääomavaatimus saattaa olla hyvin korkea tai vastaavasti olematon. Lisäksi vähimmäisosakepääomavaatimukseen keskeisellä tavalla liittyvissä osakepääoman maksamista ja yhtiössä pysymistä koskevissa säännöksissä on merkittäviä eroavaisuuksia. Suomessa osakepääoman vähimmäisvaatimus on perinteisesti ollut alhainen. Ennen vuotta 1980 sellaista ei ollut lainkaan osakeyhtiölaissa.

Perinteisesti osakepääoma on nähty sekä jonkinlaisena velkojia tappioita vastaan suojaavana puskurina että yrityksen perustamiseen liittyvänä kynnyksenä.

Osakepääoman puskurivaikutus on kuitenkin etenkin pienistä osakepääoman vähimmäismääristä puhuttaessa vähäinen, varsinkin kun vaikutus liittyy tosiasiallisesti taseen omaisuuserien arvostamiseen. Ajatus yritystoiminnan käynnistämisen vaikeuttamisesta ei puolestaan sovi hyvin yhteen viime aikoina noudatetun yrittäjyyspolitiikan kanssa. Taloustieteellisessä kirjallisuudessa vähimmäispääomaa koskevan vaatimuksen on katsottu johtavan ei-optimaaliseen pääomarakenteeseen.

Osakepääoman merkitys on pienissä yhtiöissä lähinnä siinä, että velvollisuus panna yhtiöön tietty panos merkitsee yrittäjälle tappion vaaraa ja siten sitoutumista yhtiöön. Tämä sitoutuminen yhdessä osakeyhtiöoikeudellisten varojen jakamisen etusijaa koskevien määräysten kanssa kohottaa velkojien luottamusta yhtiön toimintaa kohtaan.

Vähimmäisosakepääomaa koskevan sääntelyn osalta keskeinen kysymys liittyy siihen, missä määrin yhtiön sopimuskumppaneille asetetaan velvollisuus seurata yhtiön osakepääoman määrää. Jos tällainen velvollisuus asetetaan, ei sopijakumppanien suojan näkökulmasta ole tarpeellista laissa asettaa vähimmäisosakepääomaa koskevaa vaatimusta. Jos liikekumppaneille ei katsota voitavan asettaa selonottovelvollisuutta yhtiön taloudellisesta asemasta, vähimmäispääomavaatimus voi olla perusteltu.

Vähimmäisosakepääomaa koskevaa vaatimusta voidaan perustella myös julkisen vallan vero- ja muiden vastaavien saatavien näkökulmasta: julkinen valtahan ei pysty vaikuttamaan siihen, mitkä yhtiöt tulevat velvollisiksi suorittamaan yhtiölle näitä maksuja. Samanlainen asetelma liittyy sellaisiin vahingonkorvaussaataviin, joissa korvaus ei perustu sopimussuhteeseen. Edellä käsitelty kysymys selonotosta ei siten tule näiden saatavien osalta esille. Avoin kysymys kuitenkin on, onko osakepääomalle asetettava vähimmäismäärä tehokas tapa varmistaa julkisten saatavien suorittaminen valtiolle ja ovatko julkisen vallan saatavat tässä yhteydessä riittävä sääntelyperuste. Sopimuksen ulkoisia vahingonkorvauskysymyksiä on ratkaistu erityislainsäädännössä, erityisesti ympäristövahinkolaissa (L 737/1994).

Tämänhetkinen tilanne, jossa toimivista yhtiöistä vain noin 15 000 yhtiötä on korottanut osakepääomaansa vaadittuun 8 000 euron tasoon ja jossa toisaalta yli 50 000 yhtiötä on jättänyt korotuksen tekemättä, viittaisi siihen, että yhtiön osakepääoman merkitys yhtiön sidosryhmien kannalta on rajallinen. Jos yhtiön sidosryhmät, kuten tavarantoimittajat tai (muut) rahoittajat, pitäisivät osakepääoman määrää olennaisena, olisivat yhtiöt todennäköisesti jo toteuttaneet korotukset – tietäen, että se pitää kuitenkin tehdä. Osakepääoman korottaminen nähdäänkin ilmeisesti yrityksissä lähinnä hallinnollisena velvoitteena, jolla ei ole yhteyttä liiketoimintaan. Tätä tukevat myös kokemukset vuosilta 1980 - 1997. Tuolloin oli mahdollista rekisteröidä aluksi vain puolet osakepääomasta, käytännössä siis 7 500 markkaa. Toinen puoli piti rekisteröidä vuoden kuluessa rekisteröinnistä. Osakepääoman jälkimmäisen puoliskon maksu unohtui yhtiöiltä säännönmukaisesti. Syyksi tähän epäiltiin yksinkertaisesti unohdusta (KM 1992:32, s. 198). Mitään ulkopuolelta tulevaa painetta pääoman kokonaan maksamiseen ei siis ilmeisesti ollut.

Yhtiöoikeudellisessa kirjallisuudessa tai muussa keskustelussa ei ole tullut esille, että osakepääoman vähimmäismäärää koskevalla sääntelyllä olisi ollut myönteisiä tai kielteisiä vaikutuksia talouselämän toiminnalle. Pinnallisen oikeusvertailun perusteella näyttää siltä, että kaikenlaiset järjestelmät ovat mahdollisia.

2.2 Osakepääoman maksamisen varmistaminen

Työryhmässä on kiinnitetty huomiota osakepääoman maksamisen varmistamista koskeviin kysymyksiin. Näitä voidaan pitää merkityksellisinä esimerkiksi talousrikollisuuden torjunnan näkökulmasta.

Voimassa oleva laki

Osakeyhtiölain säännökset koskevat osakepääoman ja ylikurssin maksamista eli koko osakkeista maksettavaa määrää. Osakkeista mahdollisesti maksettava osakepääomaan merkittävän määrän ylittävä määrä, niin sanottu ylikurssi, on osakepääomaan rinnastettavaa sidottua omaa pääomaa. Osakeyhtiölain osakkeista maksettavaa määrää koskevat säännökset ovat käytännössä samat yhtiön perustamisessa ja osakepääomaa korotettaessa.

Osakeyhtiölain 2 luvun 9 §:n 3 momentin mukaan osakkeista maksettavan määrän on oltava yhtiön omistuksessa ja hallinnassa ennen kuin yhtiö ilmoitetaan rekisteröitäväksi. Rahassa maksettava määrä on maksettava talletuspankin tilille. Tarkoituksena on varmistaa se, että maksaminen tosiasiasa tapahtuu. Pankkiin tapahtuva maksaminen tuottaa aina dokumentin siitä, että maksu on tosiasiasa suoritettu, eikä ennen vuoden 1997 lain muutosta (145/1997) noudatettu suhteellisen yleinen ”yhtiön kassaan” maksaminen enää ole mahdollista. Apporttina, ts. muulla omaisuudella kuin rahalla, maksettavan määrän on niin ikään oltava yhtiön omistuksessa ja hallinnassa ennen kuin yhtiö ilmoitetaan rekisteröitäväksi.

”Omistuksessa ja hallinnassa” –sanaparilla tarkoitetaan sitä, että omaisuus todella tulee yhtiön hallintaan. Ennen vuoden 1997 lain muutosta katsottiin ongelmallisiksi tilanteet, joissa osakepääomasuoritus oli pantattu tietyille velkojalle. Tyyppitilanteessa osakepääoma maksettiin pankkitilille, joka oli pantattu ulkopuoliselle. Osakkeista maksettu määrä ei tällaisessa tilanteessa tullut yhtiön niin sanotun yleisen velkojatahon hyväksi.

Osakeyhtiölain 2 luvun 9 §:n 3 momentin mukaan osakkeista maksettua määrää ei saa käyttää ennen kuin hallitus on valittu. Säännöksellä korostetaan hallituksen vastuuta yhtiön varojen käyttämisestä ja estetään tilanne, jossa kukaan ei vastaisi varojen käyttämisestä.

Osakeyhtiölain 2 luvun 9 §:n 4 momentin mukaan yhtiön rekisteri-ilmoitukseen on liitettävä yhtiön hallituksen jäsenten ja toimitusjohtajan vakuutus siitä, että perustamisessa on noudatettu lain säännöksiä ja että osakkeista maksettava määrä on yhtiön omistuksessa ja hallinnassa. Viittaus lain säännösten noudattamiseen koskee muun muassa tilanteita, joissa osakepääoma maksetaan niin sanotusti kierrättämällä. Osakkeesta maksettavasta määrästä suoritetaan tällöin tietty osuus, joka lainataan takaisin merkitsijälle, joka taas käyttää varoja osakkeiden osasuoritukseen. Tällainen kierrättäminen on luonnollisesti muun muassa yhtiön omien osakkeiden hankinnan rahoittamista koskevan osakeyhtiölain 12 luvun 7 §:n 3 momentin vastaista.

Tilintarkastajien on yhtiön johtoa vastaavalla tavalla annettava todistus siitä, että lain säännöksiä osakepääoman maksamisesta on noudatettu.

Oikeuskäytännössä em. vakuutuksiin ja todistukseen on liitetty verrattain ankara vastuu. Tapauksessa KKO 2001:36 hallituksen jäsenet ja tilintarkastaja tuomittiin yhteisvastuullisina erittäin huomattavaan vahingonkorvaukseen, koska nämä olivat antaneet vakuutuksen ja todistuksen osakepääoman maksamisesta tilanteessa, jossa maksuun käytetyt osakkeet oli pantattu luovuttajan velasta kolmannelle. Tapauksessa KKO 1991:25 vastaava vastuu syntyi, kun vakuutukset oli annettu perusteetta ja tilintarkastaja oli antanut todistuksensa pelkän käteiskuitin perusteella.

Apporttiomaisuudella tapahtuvaan osakkeiden maksamiseen on liitetty erityisiä säännöksiä. Osakeyhtiölain 2 luvun 4 §:n mukaan apporttiomaisuus on yksilöitävä ja sen arvoon vaikuttavat seikat on yksilöitävä perustamiskirjassa. Osakepääomaa korotettaessa sama tapahtuu osakeyhtiölain 4 luvun 6 §:n mukaan korottamispäätöksessä. Apporttiomaisuuden arvosta on aina saatava riippumattomana asiantuntijana toimivan hyväksytyin tilintarkastajan lausunto (OYL 2:4a). Lausunnossa omaisuus ja sen arvoon vaikuttavat seikat on kuvattava ja lisäksi on otettava kantaa siihen, vastaako omaisuus vähintään osakkeista maksettavaa määrää. Lausunto esitetään yhtiökokoukselle ja liitetään kaupparekisteri-ilmoitukseen. Osakeyhtiölaissa on siten apporttiomaisuuden osalta kaksinkertainen tilintarkastajan arviointijärjestelmä.

Osakeyhtiölain 2 luvun 4 §:n 4 momentin mukaan sitoumus tulevasta työstä tai palvelun suorittamisesta ei voi olla apporttia. Apporttiomaisuudella on aina luonnollisesti oltava taloudellista arvoa. Kirjallisuudessa on yleisesti katsottu, että apporttiomaisuuden on oltava sellaista, joka voidaan merkitä yhtiön taseeseen.

Apporttiomaisuutta koskevia säännöksiä on tulkittu ankarasti osakkeen merkitsijän näkökulmasta. Kirjallisuudessa on toisinaan katsottu, että apporttimuodollisuuksien laiminlyönti voi johtaa merkitsijän velvollisuuteen suorittaa osakepääoma rahassa. Tällainen seuraamus voi olla merkitsijän kannalta ankara silloin, kun koko liiketoimen perusteena on tietyn omaisuuserän sijoittaminen yhtiöön, eikä merkitsijällä ole vastaavaa määrää käteistä rahaa.

Osakeyhtiölaissa on myös muita osakkeen merkitsemiseen liittyviä säännöksiä, kuten yhtiön johdolle asetettu velvollisuus periä tällaista saatavaa (OYL 2:12.1) ja osakkeen merkitsijälle asetettu ns. taksoitettu vahingonkorvaus (OYL 2:12.3) niitä tilanteita silmällä pitäen, jolloin hän ei suorita merkitsemiään osakkeita vastaavaa maksua.

Osakeyhtiölakityöryhmän ehdotukset

Osakeyhtiölakityöryhmä (Oikeusministeriön työryhmämietintö 2003:4) on ehdottanut eräitä muutoksia voimassa olevan lain osakepääoman maksamista koskeviin säännöksiin. Nykyisen, eli vuoden 1997 uudistuksessa voimaan tulleen kiristetyn järjestelmän keskeiset piirteet on kuitenkin säilytetty.

Merkittävin ehdotus liittyy tilintarkastukseen. Osakeyhtiölakityöryhmän ehdotuksen mukaan osakeyhtiöllä voisi olla vain hyväksytty (HTM tai KHT) tilintarkastaja. Maallikkotilintarkastajan käyttäminen ei olisi mahdollista. Kaikkein pienimmät osakeyhtiöt voisivat vapautua tilintarkastusvelvollisuudesta (ks. tilintarkastuslain 11 §). Ehdotuksen mukaan osakepääoman korotuksiin tulisi kuitenkin aina saada hyväksytyin tilintarkastajan todistus. Sanottu tarkoittaa sitä, että nykyinen järjestelmä,

jossa todistuksen voi antaa maallikotilintarkastaja, tulisi edelleen merkittävästi kiristymään. Tätä on eräissä mietinnön johdosta annetuissa lausunnoissa kritisoitu.

Ehdotus sisältää myös joitakin nykysääntelyä koskevia kevennyksiä. Näistä merkittävin on apporttitilanteissa vaadittavan riippumattomana asiantuntijana toimivan hyväksytyt tilintarkastajan lausunnon poistuminen (OYL 2:4a). Tämän tehtävän hoitaisi tilintarkastaja samalla kun tilintarkastaja lausuisi osakepääoman maksamisesta. Yhtiön johdon ja perustajaosakkaiden tehtävänä olisi antaa apporttiomaisuuden arvoon liittyvät tiedot ja tilintarkastajan tehtävänä tarkastaa nämä tiedot. Ehdotuksessa tilintarkastajien tehtävät on pyritty saattamaan luonteeltaan tilintarkastajien muuta toimintaa vastaavaksi, toisin sanoen luonteeltaan toisen työn tarkastamiseksi. Lisäksi nykyisestä vuodesta 1997 voimassa olleesta kaksinkertaisesta tilintarkastajan todistuksesta on ajateltu voitavan luopua.

Mietinnössä ehdotetaan myös seuraamusten osalta eräitä muutoksia. Apporttijärjestelyn pätemättömyydestä ei esitykseen sisälly nykyisen kaltaisia erityissäännöksiä, vaan kysymys jäisi yleisten periaatteiden varaan.

Yhteenveto

Voimassa olevassa osakeyhtiölaissa, oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä on otettu tiukka kanta osakkeista maksettavan määrän suorittamiseen. Laissa on monipuolinen ja seuraamuksiltaan ankara järjestelmä, jonka avulla pyritään varmistamaan maksettavan määrän tuleminen yhtiölle. Järjestelmä on osakeyhtiölain yleisen sisällön näkökulmasta poikkeuksellisen muutosidonnainen.

Osakeyhtiölain osakepääoman maksamista koskevia säännöksiä kiristettiin merkittävästi vuoden 1997 osakeyhtiölain kokonaisuudistuksessa. Ensiksikin osakepääoman vähimmäismäärä korotettiin 15 000 markasta 50 000 markkaan (nyttämmin 8 000 euroa). Tämän lisäksi koko osakepääoma, eikä vain puolet siitä, on oltava maksettuna ennen yhtiön ilmoittamista rekisteröitäväksi. Säännös merkitsi sitä, että yhtiötä rekisteröitäessä maksettuna olevan osakepääoman vähimmäismäärä nousi 7 500 markasta 50 000 markkaan, lähes seitsenkertaiseksi.

Uudistuksessa korostettiin myös johdon ja tilintarkastajien vakuutuksia ja niiden merkitystä, säädettiin nimenomaisesti vaatimus maksun tulemisesta yhtiön haltuun, korostettiin johdon velvollisuutta periä osakepääomasuorituksia, korotettiin merkitsijän niin sanottua taksoitettua korvausvastuuta, edellytettiin rahamaksun suorittamista talletuspankkiin, tuotiin lakiin riippumattoman asiantuntijan apporttilausunto, korostettiin apporttiomaisuuden taloudellista arvoa yhtiön näkökulmasta, rajattiin tietyt omaisuuserät apporttikäsitteen ulkopuolelle, käsiteltiin perusteluissa laajalti niin sanottuja jälkiapporttijärjestelyjä sekä otettiin yhtiön perustamisen jälkeiset ei-varsinaiset jälkiapporttisäännökset lakiin (OYL 2:15). Näiden lisäksi muun muassa pääoman vähyyteen liittyvää pakkoselvitystilasääntelyä tiukennettiin merkittävästi.

Vuoden 1997 lain tiukennuksia ja niiden vaikutuksia ei toistaiseksi ole analysoitu. Tietoon ei ole tullut, että tiukennuksilla olisi ollut vaikutusta esimerkiksi rikollisuuden määrään.

2.3 Toimimattomien yhtiöiden poistaminen kaupparekisteristä

2.3.1 Yleistä

Toimeksiannossa viitataan myös toimimattomien yhtiöiden poistamiseen kaupparekisteristä. Kuten edellä on todettu, kaupparekisterissä on arviolta yli 70 000 osakeyhtiötä, jotka ovat lopettaneet toimintansa.

Toimimattomien yhtiöiden poistaminen rekisteristä on jossakin määrin takautuvaan korottamiseen nähden erillinen kysymys. Asioilla on kuitenkin yhteys, jos takautuva korottaminen nähdään ennen kaikkea hyödyllisenä juuri toimimattomien yhtiöiden määrän vähentämisen kannalta, mutta korotusvaatimuksen kohdentamista toimiviin yhtiöihin pidetään ongelmallisena. Toimimattomien yhtiöiden poistaminen rekisteristä vastaisi vaikutuksiltaan vähintäänkin korottamisvaatimuksen asettamista vain toimimattomille yhtiöille. Sanottuun liittyy myös kysymys talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunnasta.

Toimimattomien yhtiöiden poistaminen rekisteristä tapahtuu tehokkaimmin siten, että poistettaisiin yhtiöt, jotka eivät ole OYL:n mukaisesti toimittaneet tilinpäätöstään rekisteriin. Lisäksi voidaan käyttää kaupparekisterilain 24 §:ssä säädettyä niin sanottua 10 vuoden poistoa. Tätä varten ei tarvittaisi lain muutoksia, eikä myöskään toimimattoman yrityksen määrittelemistä laissa. Kysymys olisi rekisteriviranomaisen nykyisten toimivaltuuksien käyttämisestä.

2.3.2 Poistomenettely käytännössä

Rekisteriviranomainen on alustavasti arvioinut, että toimimattomien yhtiöiden poistaminen voisi käytännössä edetä seuraavasti:

Poisto voidaan toteuttaa rinnakkain sekä kaupparekisterilain 24 §:ään perustuvalla 10 vuoden poistolla että vaatimalla osakeyhtiölain nojalla tilinpäätöksiä niiltä yhtiöiltä, jotka eivät ole toimittaneet tilinpäätöstietojaan rekisteröitäväksi.

Poisto voisi alkaa tilinpäätösten karhuamisella, koska näin saavutettaisiin suurimmat määrät kuolleista yhtiöistä. Menettely kulkisi seuraavasti:

- poimitaan rekisteristä kaikki ne yhtiöt, jotka eivät ole toimittaneet tilinpäätöstietoja;
- tehdään vertailu verohallinnon sekä yritys- ja yhteisötietojärjestelmän tietoihin, jotta saataisiin selville mitkä näistä yhtiöistä ovat aktiivisia; ja
- saadaan esille todennäköisesti kuolleet yhtiöt joihin karhunta kohdistetaan.

Kuolleiden yhtiöiden suuresta määrästä johtuen karhunta tehdään esimerkiksi kolmena eränä ajoitettuna vuosille 2004 – 2006, jolloin vuosittain kohteena olisi noin 25 000 yhtiötä. Rinnalla toteutettaisiin vuosittain kaupparekisterilain 24 §:n mukaiset poistot.

Tarvittavat järjestelmämuutokset

Karhuttavien suuresta määrästä johtuen yhtiöille lähetettävät karhukirjeet, niistä johtuvat rekisterimerkinnät ja yhtiöiden poistamiset tulee pystyä hoitamaan suoraan

järjestelmästä. Tarvittavien muutosten osalta voidaan käyttää ainakin osittain hyväksi kaupparekisterilain 24 §:n mukaisen poiston yhteydessä tehtyjä ohjelmia.

Aikataulu

Tietojärjestelmän toimittajan mukaan valmistelu voisi alkaa vuoden 2004 alussa ja ensimmäinen suuri poisto tapahtuisi vuoden 2004 aikana.

Arvioidut kustannukset

Vuoden 2003 meneillään olevan kaupparekisterilain 24 §:n mukaisen poiston kustannukset ovat lokakuun lopun tilanteen mukaan 77 682 euroa. Tähän tulee lisäksi vähäiset kuulutus- ja poimintakustannukset vuoden lopussa. Kun poiston kohteena on runsaat 21 000 yhtiötä, kustannus yhtiötä kohden on tässä noin 4 euroa.

Tilinpäätösten karhunta edellyttää kahden kirjeen lähettämistä kohdeyhtiölle, minkä lisäksi tehdystä rekisterimerkinnästä kuulutetaan Kaupparekisterilehdessä.

Karhunta edellyttää joitakin muutoksia tietojärjestelmiin, mutta niissä voidaan käyttää hyväksi olemassa olevia kaupparekisterilain 24 §:n mukaisessa poistossa tehtyjä ohjelmia. Järjestelmämuutosten kustannuksiksi on alustavasti arvioitu 30 000 - 40 000 euroa.

Kustannuksiin vaikuttaa oleellisesti se, onko tilinpäätöskarhuista julkaistava kuulutus myös Virallisessa lehdessä, joka tämän hetken tietojen mukaan nostaa kustannukset noin 24 euroon yhtiötä kohden. Siten 70 000 yhtiön poisto maksaisi noin 1 680 000 euroa sekä järjestelmämuutosten kustannukset. Mikäli kuulutus voitaisiin julkaista pelkästään yleisessä muodossa Virallisessa lehdessä siellä olevin viittauksin Kaupparekisterilehdessä ja PRH:n kotisivuilla oleviin tietoihin kohdeyhtiöistä, kokonaiskustannukset jäisivät noin 280 000 euroon lisättynä edellä mainituilla järjestelmämuutosten kustannuksilla.

2.4 Kaupparekisterin maksukäytäntö

Kaupparekisterin maksukäytännön yhteys osakepääoman takautuvaan korottamiseen on samantapainen kuin toimimattomien yhtiöiden rekisteristä poistamisenkin. Jos kaupparekisterissä siirryttäisiin esimerkiksi Kaupparekisterilaki 2001 -työryhmän raportissaan käsittelemään vuosimaksukäytäntöön, olisi kaupparekisterissä huomattavasti vähemmän toimimattomia yhtiöitä. Kaupparekisterin maksukäytännön muuttaminen on kuitenkin kysymyksenä huomattavasti laajempi kuin nyt esillä oleva osakepääoman takautuva korottaminen.

Kaupparekisterin maksukäytäntöä selvittämään asetetaan työryhmä, jossa on edustus Patentti- ja rekisterihallituksesta, Keskuskaupakamarista, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto TT ry:stä ja Suomen Yrittäjät ry:stä. Tavoitteena on sellaisen maksujärjestelmän luominen, jonka mainitut etutahot voivat hyväksyä.

2.5 Yritysmuodon muuttaminen ja sen verotuskohtelu

2.5.1 Yritysmuodon muuttaminen osakepääoman korottamisen vaihtoehtona

Jos vaatimus osakepääoman takautuvasta korotuksesta pysytetään voimassa, mutta yhtiöille halutaan voimassa olevien siirtymäsäännösten edellyttämällä tavalla antaa mahdollisuus yhtiömuodon muuttamiseen, on tarpeen säätää tätä koskevat yhtiöoikeudelliset säännökset. Jos takautuva korotus toteutetaan ennen uuden osakeyhtiölain voimaantuloa, sanottu voitaisiin toteuttaa saattamalla voimaan osakeyhtiölakityöryhmän lakiehdotuksen 19 luvun 4 - 9 §:ää vastaavat säännökset nykyistä osakeyhtiölakia osittain muuttamalla. Näiden säännösten lähtökohtana olisi, että osakeyhtiö voitaisiin muuttaa henkilöyhtiöksi tai osuuskunnaksi taikka sen toimintaa voitaisiin jatkaa yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Säännöksissä on lähdetty siitä, että päätökseen on saatava kaikkien osakkeenomistajien suostumus. Yritysmuodon muuttamisen edellytyksenä olisi velkojien suojaamenettelyn läpikäyminen. Työryhmän ehdotukset on otettu tämän mietinnön *liitteeksi 2*.

Mahdollisuus yritysmuodon muuttamiseen on kuitenkin näennäinen, jos verosäätely tekee tällaisen vaihtoehdon käytännössä mahdottomaksi. Tällä hetkellä kyseisen kaltaisia yritysmuodon muutoksia koskevaa erityistä verosäätelyä ei ole. Erityisten verosäännösten laatiminen on tarpeen, jotta osakeyhtiön ei katsottaisi yritysmuodon muutoksessa verotuksellisesti purkautuvan. Työryhmässä on katsottu, että neutraalin verosäätelyn laatiminen on välttämätöntä, jos yritysmuodon muuttamista koskeville yhtiöoikeudellisille säännöksille halutaan antaa tosiasiallista merkitystä.

Verosäätelyn laatimisen näkökulmasta asiaan on kuitenkin esitetty liittyvän ongelmia. Näitä on selostettu työryhmän pysyvän asiantuntijan muistiossa, joka on mietinnön *liitteenä 3*.

3 Tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Työryhmä on toimeksiantonsa mukaisesti pyrkinyt laatimaan eri näkökohdat huomioon ottava arvion osakepääoman takautuvasta korottamisesta. Edelleen työryhmä on pyrkinyt selvittämään, miten osakeyhtiölain siirtymäsäännöksessä olevaa määräaika pidettävällä ja esimerkiksi toimimattomien yhtiöiden tehokkaalla poistamisella kaupparekisteristä sekä rekisterihallinnon muulla kehittämisellä, yhtiömuodon muuttamista koskevilla säännöksillä ja muilla toimenpiteillä osakepääoman takautuvaan korottamiseen liittyvät kysymykset voitaisiin ratkaista tarkoituksenmukaisella tavalla. Ehdotukset on pyritty sovittamaan yhteen osakeyhtiölain kokonaisuudistuksen ja sen aikataulun kanssa. Pyrkimyksenä on ollut, että yritysten toimintaan kohdistuvat muutokset toteutetaan ilman, että ne aiheuttavat yhtiöille tarpeettomia hallinnollisia rasitteita. Huomiota on kiinnitetty yritysmuodon muutokseen liittyvään verosäätelyyn.

3.2 Perusvaihtoehdot

3.2.1 Siirtymäsäännöstä ei muuteta

Jos vuodelta olevia siirtymäsäännöksiä ei muuteta, yhtiöiden on 31.8.2004 mennessä korotettava osakepääomansa 8 000 euroon, muutettava yhteisömuotoa tai hakeuduttava selvitystilaan. Tämä vaihtoehto ei vastaa työryhmän toimeksiantoa.

Tässäkin vaihtoehdossa oikeusministeriö joutuu pikaisesti laatimaan säännökset yritysmuodon muuttamisesta ja yhtiön rekisteristä poistamisesta. On myös todennäköistä, että valtiovarainministeriö joutuu toimenpiteisiin verosäännösten osalta.

Vaihtoehdon etuja ovat seuraavat.

- Yhtiöiden osakepääoma kohoaa. (Edellytyksenä on, että tämän tapahtuminen hallinnollisella päätöksellä katsotaan myönteiseksi.)
- Osa yhtiöistä on jo korottanut osakepääomansa siirtymäsäännöksen takia. Kysymystä näiden yhtiöiden tasapuolisesta kohtelusta ei syntyisi. Sanottujen yhtiöiden lukumäärästä ei ole tietoa.
- Tietty lainsäädännön johdonmukaisuus säilyy.

Vaihtoehdon haittoja ovat seuraavat.

- Yhtiöt joutuvat korottamaan osakepääomansa, muuttamaan yhtiömuotoa tai ne joutuvat selvitystilaan vain hallinnollisen määräyksen takia.
- Toimivien, säännöksen kohteena olevien yhtiöiden suuri määrä (yli 50 000) viittaa siihen, että vaatimus aiheuttaa ongelmia yritystoiminnan jatkuvuudelle.
- Kaupparekisterin käyttäminen vaikeutuu rekisterin ruuhkautuessa. Kohdeyhtiöiden suuri määrä (n. 125 000) aiheuttaa ongelmia PRH:lle. Periaatteessa PRH:n pitäisi varautua toimenpiteisiin näiden kaikkien osalta. Toimimattomien osalta kysymykseen tulee rekisteristä poistaminen/selvitystila. Toimivista yhtiöistä PRH:lle pitäisi tulla korotus-, muutos- tai selvitystilailmoitus.
- Siirtymäsäännöksissä tarkoitettu yritysmuodon muuttaminen on osittain näennäinen toimenpidevaihtoehto, koska siitä aiheutuu verotuksellinen purkautuminen. Vaihtoehto on, että VM laatii pikaisesti verosäännökset, vaikka niiden tosiasiallinen tarve voitaisiinkin kyseenalaistaa.
- Se saattaa aiheuttaa tarpeettomia toimivien yhtiöiden rekisteristä poistamisia, mikä on yritystoiminnan jatkuvuuden ja oikeusvarmuuden (mm. velkojien suojan) kannalta haitallista.

3.2.2 Luovutaan takautuvasta korottamisesta

Vaihtoehto merkitsee, ettei vaadita ennen lain 145/1997 voimaantuloa perustettuja yhtiöitä korottamaan osakepääomansa muutetun lain vähimmäispääoman (8 000 euroa) suuruiseksi. Tämä vastaisi menettelyä nykyisen lain voimaantullessa vuonna 1980.

Vaihtoehdon etuja ovat seuraavat.

- Yhtiöiden ei tarvitse ryhtyä toimenpiteisiin hallinnollisen määräyksen takia.
- Tarpeettomia rekisteristä poistoja ei tapahdu eikä yritystoiminnan jatkuvuus siten vaarannu.

- PRH ei joudu vaikeuksiin rekisteröintien kanssa.
- Yritysmuodon muutossäännöksiä tai verosäännöksiä ei tarvitse laatia kiireellisesti vain kysymyksessä olevia yhtiöitä varten.
- Sääntelyn päätavoite, pöytälaatikkoyhtiöiden perustamisen rajoittaminen, on saavutettu.

Vaihtoehdon haittoja ovat seuraavat.

- Yhtiöiden osakepääoma ei koho. (Edellytyksenä on, että osakepääoman korottaminen hallinnollisella päätöksellä katsotaan myönteiseksi.)
- Tietty lainsäädännön johdonmukaisuus kärsii.
- Yhtiöiden yhdenvertaisuus: osa yhtiöistä on jo korottanut osakepääomansa vaatimuksen takia. Lukumäärästä ei tosin ole tietoa.

Jos lakimääräiselle osakepääoman vähimmäismäärälle ei aseteta erityisen suurta painoarvoa, on vaikea perustella niitä moninaisia toimenpiteitä, joihin osakepääoman takautuva korottaminen johtaa sekä yhtiöissä että viranomaisissa. Takautuvasta korottamisesta luopumista voitaisiin puoltaa silläkin, että takautuvan korottamisen aiheuttamat kustannukset ovat selviä, mutta sen aiheuttamat hyödyt ovat kysymyksenalaisia.

Takautuvasta korottamisesta luopumisen haittapuolena on edellä esitetty, osakepääoman suuruuteen liittyvän kysymyksenasettelun lisäksi, lainsäädännön johdonmukaisuuden heikkeneminen ja yhtiöiden yhdenvertaisuus. Toisaalta lainsäätäjällä pitäisi olla mahdollisuus korjata mahdollisesti epätarkoituksenmukaisiksi katsottuja säännöksiä. Itse asiassa kaikkia yhtiöiden toimintaedellytyksiä parantavia lain muutoksia voitaisiin näillä perusteilla kritisoida.

Takautuvasta korottamisesta luopuminen voidaan kohdistaa vain toimiviin yhtiöihin. Toimimattomat yhtiöt voitaisiin joka tapauksessa poistaa rekisteristä.

3.2.3 Lykätään takautuvaa korotusta, mutta ei luovuta siitä

Lykkääminen yleensä

Vaihtoehdon etuja ovat seuraavat. Saavutettavat edut ovat pitkälti kiinni lykkäyksen pituudesta.

- Siirtymäsäännöksen hyvät puolet toteutuvat (ks. kohta 3.2.1).
- Toimivien yhtiöiden ongelmat lievenevät, koska osalle tulee muutenkin eteen toiminnan lopettaminen ja joillekin osakepääoman korottaminen.
- Kaupparekisterin ongelmat lievenevät. Jatketun määräajan aikana voidaan esim. ryhtyä toimimattomien yhtiöiden rekisteristä poistamiseen ja patistaa toimivia yhtiöitä toimenpiteisiin.
- Verosääntely ja yhtiöoikeudellinen sääntely voidaan hoitaa paremmalla ajalla, eikä vain kysymyksessä olevien yhtiöiden ongelmiin keskittyen.

Vaihtoehdon haittoja ovat seuraavat.

- Osakepääoman korottaminen viivästyy. (Edellytyksenä on, että osakepääoman korottaminen hallinnollisella päätöksellä katsotaan myönteiseksi.)

- Vaihtoehto johtaa joka tapauksessa osakepääoman korottamiseen, yhtiömuodon muuttamiseen tai selvitystilaan asettamiseen. (Edellytyksenä on, että osakepääoman korottaminen hallinnollisella päätöksellä katsotaan haitalliseksi.)
- Tämä voidaan nähdä jonkinlaisena lainsäädännön epä johdonmukaisuuskysymyksenä.

Lykkääminen osakeyhtiölain kokonaisuudistuksen yhteyteen/jälkeiseen aikaan

Vaihtoehdon etuja edellä mainittujen lisäksi ovat seuraavat.

- Takaa kohtuullisen jatkoajan.
- On yrittäjille selkeä, koska muutokset näkyvät yhdestä lakipaketista.
- Lainmuutokset voidaan ajoittaa kokonaisuudistukseen ja laatia pitäen silmällä kaikkia yhtiöitä.

Huonoja puolia (edellä mainittujen lisäksi) ei ilmeisesti ole. Ajan piteneminen kuitenkin viivästyttää korottamista.

Osakepääoman takautuvan korottamisen lykkäämistä voitaisiin perustella sekä yhtiöiden saamalla sopeutumisajalla että toimenpiteen kohteeksi tulevien yhtiöiden lukumäärä vähenemisellä ajan kuluessa. Lykkäyksen aikana merkittävä määrä yhtiöitä lopettaa toimintansa ja jotkut korottavat muista syistä osakepääomaansa. Lykkääminen antaa myös Patentti- ja rekisterihallitukselle mahdollisuuden paremmin varautua säännöksen seuraamuksiin.

Edellä on jo todettu, että pelkkä lykkääminen ei poista takautuvaan korottamiseen liittyviä ongelmia. Lykkäämiseen olisikin ilmeisesti liitettävä erinäisiä lisätoimenpiteitä, joilla yhtiöt saataisiin toimimaan jo ennen ehdottoman määräajan päättymistä ja joilla muutenkin voitaisiin lieventää takautuvaan korottamiseen liittyviä ongelmia. Tällaisia lisätoimenpiteitä käsitellään jaksossa 3.3.

Myös takautuvan korottamisen määräajan lykkäämiseen voidaan liittää toimimattomien yhtiöiden pikainen poistaminen kaupparekisteristä.

3.3 Takautuvaan korottamiseen liittyviä lisätoimenpidevaihtoehtoja

Osakepääoman takautuvaan korottamiseen voidaan ajatella liitettäväksi erilaisia toimenpiteitä, joilla pyrittäisiin muun muassa kannustamaan yhtiöitä korottamaan pääomaa jo ennen määräajan päättymistä. Eräiden toimenpiteiden osalta voidaan ajatella, että niillä pyrittäisiin toteuttamaan takautuva korottaminen ilman, että varsinaista ehdotonta määräaika olisi lainkaan. Lisätoimenpiteillä voidaan joka tapauksessa pyrkiä lisäämään järjestelmän joustavuutta yhtiöiden näkökulmasta, porrastamaan kaupparekisterille tulevien ilmoitusten määriä ruuhkautumisen välttämiseksi ja muutenkin lieventämään takautuvaan korottamiseen liittyviä ongelmia. Käytännössä tällaisia toimenpiteitä on mahdollista toteuttaa vain, jos korottamisen määräaika lykätään.

3.3.1 Rekisterimaksujen porrastaminen

Sääntelyn lähtökohtana voisi olla se, että mitä aikaisemmin korotuksen tekee, sitä halvemmaksi se tulee.

Takautuvaan korottamiseen liittyvät rekisterimaksut voivat aiheutua joko osakepääoman korotusilmoituksesta (50 euroa) tai yhtiöjärjestyksen muuttamisesta (285 euroa). Jälkimmäinen on tarpeen silloin, kun yhtiön osakepääomaa ei ole yhtiöjärjestyksessä määritelty vaihteluvälinä, jonka puitteissa osakepääomaa voidaan korottaa tai alentaa yhtiöjärjestyksestä muuttamatta, ja silloin, kun tällaisen limiitin yläraja alittaa 8 000 euroa.

Rekisterimaksujen porrastaminen tulisi ilmeisesti kohdistaa niihin ilmoituksiin, jotka koskevat yksinomaan osakepääoman korottamista yli siirtymäsäännöksessä asetetun 8 000 euron rajan. Näin alennus kohdistuu puhtaasti siirtymäsäännöksestä johtuvaan ilmoitukseen. Jos yhtiöllä olisi muu ilmoittamistarve, jonka yhteydessä osakepääoman korottamisen ilmoittaminen tapahtuu ilman lisäkustannusta, alennus ei olisi perusteltu.

Porrastus kohdistuisi sekä puhtaaseen korottamisilmoitukseen että yhtiöjärjestyksen muutosilmoitukseen. Porrastus voisi olla esimerkiksi sellainen, että

- hinnat olisivat 50 %:lla alennettuja ilmoituksissa, jotka on tehty ennen 1.9.2004;
- hinnat olisivat nykyisellä tasolla 1.9.2004 – 31.8.2006;
- hinnat olisivat 50 %:lla korotettuja 1.9.2006 eteenpäin.

Menettelyn ongelma on, että korotettu maksu saattaa olla omiaan edelleen vähentämään yhtiöiden halua saattaa osakepääoma siirtymäsäännöksen edellyttämälle tasolle. On pelättävissä, että korotetusta maksusta joudutaan kuitenkin viime kädessä luopumaan. Korotetun maksun osalta pitäisi myös miettiä, kohdistetaanko se kuitenkin kaikkiin ilmoituksiin, jotka sisältävät osakepääoman korottamisen yli 8 000 euron tason, siis myös niihin, joihin sisältyy muu ilmoitus, kuten toimialan vähäinen muutos tms.

3.3.2 Korotus muun rekisteri-ilmoituksen yhteydessä

Työryhmässä on ollut esillä ajatus siitä, että tietyn ajankohdan jälkeen yhtiölle asetettaisiin velvollisuus rekisteröidä osakepääoman korotus muun rekisteri-ilmoituksen yhteydessä. Tällainen ajankohta voisi esimerkiksi olla edellä esimerkin omaisesti mainittu 1.9.2006. Tällaista tekniikkaa on, tosin ei aineellisesti vastaavassa ympäristössä, käytetty voimassa olevassa siirtymäsäännöksessä numero 6 (L 145/1997). Tämän siirtymäsäännöksen mukaan yhtiöjärjestys tulee saattaa lain mukaisesti seuraavan yhtiöjärjestyksen muutoksen yhteydessä, kuitenkin viimeistään viiden vuoden kuluttua lain voimaantulosta.

Vaatimuksen kytkeminen mihin tahansa ilmoitukseen, esimerkiksi hallituksen jäsenen muutosilmoitukseen, saattaisi olla ongelmallista, koska se vähentäisi halukkuutta pitää kaupparekisterin tiedot ajan tasalla. Ilmoituksen tekemisestä tavallaan rankaistaisiin osakepääoman korotusvaatimuksella. Toinen ongelmakohta on tilanteet, joissa tehdään yhtiön purkautumiseen johtavia ilmoituksia. Näitä ovat purkaminen, sulautuminen ja jakautuminen. Ei ilmeisesti ole perusteltua vaatia purkautuvan yhtiön korottavan pääomaansa juuri ennen purkautumista.

Velvollisuus tehdä osakepääoman korotus ja sitä koskeva ilmoitus pitäisi siten kytkeä oikeutta luoviin ilmoituksiin, sulkien kuitenkin pois ilmoitukset, joissa on kysymys yhtiön purkautumisesta. Säännön ongelmana on luonnollisesti sen monimutkaisuus. Todennäköisesti sääntö olisi myös tehoton, kun otetaan huomioon jäljelle jäävien

oikeutta luovien ilmoitusten suhteellisen vähäinen määrä. Tällaisia olisivat lähinnä yhtiöjärjestyksen ja osakepääoman muutoksia koskevat ilmoitukset.

3.3.3 Yhtiöjärjestysmuutoksen sivuuttaminen

Yksi mahdollinen ilmoitukseen kannustava tekijä voisi olla yhtiöjärjestysmuutos-ilmoitusten sivuuttaminen sellaisessa korottamistilanteessa, jossa tarkoituksena on päästä yli siirtymäsäännöksen tarkoittaman 8 000 euron alarajan. Tämä alentaisi PRH:lle suoritettavaa maksua ja tekisi korotuksesta yhtiölle hallinnollisesti helpomman. Kannustinvaikutus voitaisiin saavuttaa tekemällä säännöksestä määräaikainen. Ehdotus koskisi luonnollisesti sekä yhtiöitä, joiden osakepääomaa ei ole määritelty vähimmäis- ja enimmäispääomana, että yhtiöitä, joilla enimmäispääoma on alle 8 000 euroa.

Kaikille yhtiöille asetettaisiin tässä mallissa ikään kuin lakimääräinen osakepääoman enimmäismäärä, esimerkiksi 10 000 euroa. Enimmäismäärä pitää nostaa jonkin verran yli 8 000 euron sen vuoksi, että korottaminen ei välttämättä onnistu täsmälleen 8 000 euroon. Osakepääoman korottaminen tähän määrään olisi mahdollista ilman yhtiöjärjestyksen muutosta.

Esimerkki. Yhtiön osakepääoma on 15 000 (2522,82 e) markkaa ja yhtiöllä on 150 osaketta á 100 markkaa (16,82 e). Yhtiö voisi korottaa osakepääoman 8 000 euroon, jolloin osakkeen nimellisarvo/vasta-arvo on 53,3333 euroa. Toisaalta yhtiö voi haluta osakkeen nimellisarvoksi/vasta-arvoksi esimerkiksi 60 euroa, jolloin osakepääomaksi tulee 9 000 euroa. Jos yhtiö ei halua muuttaa nimellisarvoa/vasta-arvoa, niin yhtiön tulee antaa uusia osakkeita aikaisemman omistuksen suhteessa niin paljon, että päästään yli 8 000 osakepääoman. Tällöinkään ei yleensä päädytä täsmälleen 8 000 euron osakepääomaan. Yhtiö voi esimerkiksi osakkaiden yhdenvertaisuutta silmällä pitäen haluta päätyä 500 osakkeeseen, jolloin kokonaisosakepääoma olisi 8 410 euroa.

Järjestelmä toimisi niin, että yhtiö, jonka osakepääoma on alle 8 000 euroa, voisi ilmoittaa pelkän osakepääoman korotuksen ilman, että samalla muutettaisiin yhtiöjärjestyksen osakepääomaa koskevia määräyksiä.

Mallin ongelmana on se, että osakepääoman määrääminen tietyn suuruiseksi tai tietyssä limiitissä muutettavaksi saattaa olla vähemmistönsuojan kannalta harkittu ja perusteltu ratkaisu. Lisäksi on varsin todennäköistä, että yhtiö pyrkii korottamaan osakepääomaa korottamalla nimellisarvoa. Tällöin kysymys ei ole enää pelkästään osakepääomaa koskevan määräyksen muuttamisesta, vaan myös nimellisarvoa koskevan määräyksen muuttamisesta. Poikkeuksen muodostavat yhtiöt, jotka ovat siirtyneet kirjanpidollisen vasta-arvon käyttämiseen ja joilla ei siten olisi nimellisarvoon liittyvää yhtiöjärjestyksen muuttamisen tarvetta. Kysymyksessä olevassa yhtiöjoukossa näitä ei ilmeisesti ole kovinkaan paljon. Yhtiön osakepääoma ei tällaisessa mallissa myöskään vastaisi yhtiöjärjestyksessä ilmoitettua. Rekisteriviranomainen joutuisi muuttamaan tämä viran puolesta, esimerkiksi painamalla jonkin vakioteksti tällaisten yhtiöiden yhtiöjärjestyksen yhteyteen (vrt. ns. ulkomaalaislausekkeiden kumoaminen).

3.3.4 Yritysmuodon muuttaminen

Voimassa olevissa siirtymäsäännöksissä lähdetään siitä, että osakeyhtiö voi torjua osakepääoman takautuvan korottamisen muuttamalla yritysmuotoa. Yritysmuodon

muuttamista on käsitelty jaksossa 2.5, jossa on otettu esille myös muuttamisen verotukseen liittyvät kysymykset.

Yritysmuodon muuttamisen osalta voidaan keskeisenä ongelmana ottaa esille muutoksen toteuttamisen vaatimat resurssit. On todennäköistä, että muuttamisen aiheuttamat hallinnolliset kustannukset ovat suuret verrattuna niihin rahasummiin, joista osakepääoman korottamisessa on kysymys. Muuttamisen vero-ongelmat vaikuttanevat lisäksi siihen, että vaihtoehto ei ole kovin realistinen.

Muuttamiseen pitäisi ilmeisesti liittää velkojien suojajamenettely. Yleisen käsityksen mukaan velkojien suojajamenettelyä edellyttävissä toimenpiteissä (osakepääoman alentaminen, sulautuminen) yhtiöt tyypillisesti käyttävät asiamiehiä. Velkojien suojajamenettelystä ja yritysmuodon muutoksesta aiheutuvat suorat rekisterikustannukset vastannevat ainakin yhtiöjärjestyksen muutoksesta perittävää 285 euroa.

3.3.5 Rekisteristä poistaminen ja selvitystila

Voimassa olevan osakeyhtiölain siirtymäsäännöksessä todetaan, että takautuvan korottamisen tai yritysmuodon muuttamisen laiminlyönyt yhtiö asetetaan selvitystilaan. Siirtymäsäännösten mukaan tämä tapahtuisi tuomioistuimen päätöksellä. Yhtiön uhkaaminen purkamisella on ollut käytäntönä muissa pohjoismaissa. On mahdollista, että tämä on säännösten noudattamisen kannalta välttämätön seuraamus.

Suomessa toimenpiteiden kohteeksi joutuvien yhtiöiden lukumäärä näyttäisi olevan suurempi kuin muissa pohjoismaissa. Meillä on lisäksi saatettu voimaan uudet säännökset yhtiön selvitystilasta ja rekisteristä poistamisesta (L 1094/2000). Uusien säännösten mukaan tuomioistuin päättää yhtiön selvitystilaan asettamisesta vain poikkeuksellisissa tapauksissa. Pääasiassa selvitystilaan määrääminen tai rekisteristä poistaminen tapahtuvat rekisteriviranomaisen toimesta.

Tuomioistuinselvityksen sijasta olisi perusteltua noudattaa osakeyhtiölain 13 luvun 4 §:n säännöksiä selvitystilasta ja rekisteristä poistamisesta. Näissä säännöksissä lähtökohtana on, että yhtiö asetetaan selvitystilaan tai rekisteristä poistettavaksi rekisteriviranomaisen määräyksellä. Ensisijainen vaihtoehto on selvitystilaan asettaminen ja toissijainen vaihtoehto on rekisteristä poistaminen. Tämä vaihtoehto tulee osakeyhtiölain 13 luvun 5 b §:n mukaan kysymykseen silloin, kun yhtiön varat eivät riitä selvityskulujen suorittamiseen tai varojen määrästä ei saada tietoa eikä osakkeenomistaja, velkoja tai muu ilmoita ottavansa vastatakseen selvitysmenettelyn kustannuksista.

Yhtiön rekisteristä poistaminen, joka käytännössä tulisi näissä tilanteissa ensisijaisena kysymykseen, ei ole siviilioikeudellisesti erityisen toivottava oikeusseuraamus. Rekisteristä poistaminen johtaa monellakin tavalla ongelmalliseen oikeudelliseen välitilaan. Tämä on todettu muun muassa lain esitöissä, joissa selvästi asetetaan etusijalle Ruotsissa käytettävä kaikkien yhtiöiden julkinen selvittäminen (HE 69/2000, s. 8). Tätä ei kuitenkaan ole Suomessa toistaiseksi pidetty mahdollisena toimimattomien yhtiöiden suuren määrän vuoksi.

3.3.6 Henkilökohtainen vastuu

Työryhmä on keskustellut myös henkilökohtaisesta velkavastuusta osakepääoman korottamisen laiminlyönnin seuraamuksena. Ruotsissa seuraamuksena takautuvaa korottamista koskevien säännösten laiminlyömisestä on ollut yhtiön poistaminen rekisteristä, mistä aiheutui henkilökohtainen velkavastuu osakkeenomistajille, hallituksen jäsenille ja toimitusjohtajalle. Toisaalta yhtiön varat siirtyivät osakkeenomistajille ja nämä tulivat muutenkin yhtiön sijaan sopimusten osapuoliksi.

Henkilökohtaiseen velkavastuuseen liittyy useita ongelmia. Ensinnäkin velkavastuu voi olla täysin kohtuuton seuraamus puuttuvaan osakepääoman määrään nähden. On mahdollista, että yhtiön osakepääoma on vain vähän 8 000 euroa pienempi, mutta henkilökohtainen vastuu johtaa miljoonien eurojen henkilökohtaisiin velkoihin.

Velkavastuun kohdentumiseen saattaa lisäksi liittyä ongelmia. On mahdollista, että henkilöt eivät tiedä tai muista omistavansa yhtiön osakkeita. Yhtiöiden hallintoelimissä saattaa myös olla henkilöitä, jotka eivät tiedä tai muista olevansa hallintoelimien jäseniä. Ottaen huomioon seuraamuksen ankaruuden saattaa seuraamus olla täysin kohtuuton niille, joiden yhtiöoikeudellinen osaaminen ja yritystoimintaan osallistuminen on vähäistä. Tällaisia tahoja voivat olla varsinaisen yrittäjän sukulaiset, esimerkiksi lapset tai aviopuolisot.

Kysymyksessä ovat yritykset, jotka ovat aikanaan aloittaneet toimintansa osakeyhtiömuodossa laillisella osakepääomalla. Tämän vuoksi ei voitane ajatella henkilökohtaisen vastuun säätämistä osakepääoman korottamatta jättämisen seuraukseksi ilman, että kaikille vastuuasemassa oleville kehitetään menettely, jolla he voivat välttää vastuun muutenkin kuin osakepääoman korottamisen kautta. Jos vastuu ulottuisi jokaiseen osakkeenomistajaan, yksittäisellä osakkeenomistajalla tulisi esimerkiksi olla itsenäinen oikeus vaatia yhtiön asettamista selvitystilaan siten, ettei henkilökohtainen vastuu toteudu.

Sellainen henkilökohtaisen vastuun uhka, joka viime kädessä on torjuttavissa muuten kuin osakepääomaa korottamalla, ei puolestaan kannustane osakepääoman korottamiseen enempää kuin uhka yhtiön selvitystilaan asettamisesta tai rekisteristä poistamisesta sinänsä, vaikka se kannustaisikin aktiivisiin toimiin vastuun välttämiseksi. Ruotsissa henkilökohtainen vastuu on liittynyt lähinnä keskusteluun yritystoiminnan jatkamisesta muussa kuin osakeyhtiömuodossa sekä tähän liittyviin verotuskysymyksiin.

Erityisesti Ruotsin järjestelmän osalta herää luonnollisesti kysymyksiä myös yhtiön johdon vastuun kohtuullisuudesta ja asianmukaisuudesta. Esimerkiksi voidaan kysyä, onko asianmukaista, että vastuu kohtaa osakkeenomistajien ohella yhtiön johtoa, mutta yhtiön omaisuus kohdennetaan vain osakkeenomistajille.

3.3.7 Yhteenveto

Edellä hahmoteltujen kannustintöimenpiteiden (3.3.1 – 3.3.3) hyväksi puoliksi voidaan katsoa tietty pehmeys: niissä annetaan yhtiöille mahdollisuus toteuttaa muutokset omassa aikataulussaan. Lisäksi ehdotuksilla voidaan ajatella tasattavan PRH:lle tulevien ilmoitusten määriä.

Toimenpiteiden huono puoli on niihin yleensä liittyvä vaikeaselkoisuus ja joissakin tapauksissa ehdotusten suhteellisen vähäinen käytännön merkitys. Selkein ratkaisu näyttäisi olevan rekisterimaksujen porrastaminen. Muiden ehdotusten (muutoksen kytkeminen ”oikeutta luoviin” ilmoituksiin ja yhtiöjärjestysmuutoksen sivuuttaminen) sisältöä voi olla vaikea saada yrittäjien tietoisuuteen. Lisäksi näiden ehdotusten merkitys voi olla juuri tässä tarkoitettujen yhtiöiden kannalta vähäinen.

Yhtiömuodon muuttamista koskevien säännösten osalta (3.3.4) herää kysymys siitä, ovatko säännökset ylipäättään realistisia. Lähtökohtaisesti tuntuu erikoiselta se, että suhteellisen vähäistä osakepääoman korottamista pyrittäisiin torjumaan suhteellisen monimutkaisella oikeudellisella toimenpiteellä. Verotuskysymyksiä on käsitelty laajasti jaksossa 2.5.

Edellä käsiteltyihin korottamisen laiminlyönnin seuraamuksiin (3.3.5 – 3.3.6) liittyy myös ongelmia. Rekisteristä poistaminen ei ole oikeudellisesti ongelmatonta. On vääjäämätöntä, että rekisteristä poistuu myös yhtiöitä, joilla on omaisuutta ja toimintaa. Yhtenä vaihtoehtona käsiteltyä osakkeenomistajien ja johdon henkilökohtaista vastuuta voidaan pitää periaatteellisesti ongelmallisena ja kaavamaisena sekä helposti kohtuuttomuuteen johtavana seuraamuksena.

3.4 Ehdotukset

3.4.1 Toimimattomien yhtiöiden poistaminen rekisteristä

Työryhmän yksimielinen ehdotus on, että toimimattomat osakeyhtiöt poistetaan kaupparekisteristä mahdollisimman nopeasti. Toimimattomien yhtiöiden poistaminen vähentää yhtiöiden toiminimiin liittyviä ongelmia ja helpottaa siten muun muassa yhtiöiden perustamista. Toimimattomien yhtiöiden poistamisen voidaan myös katsoa vähentävän sellaisia yhtiöitä, joiden pääasiallinen kilpailuetu on niiden osakepääoman alhaisuus. Poistamismenettelyn edellyttämän tiedottamisen seurauksena saadaan myös nykyistä useampi yhtiö toimittamaan tilinpäätöstietonsa kaupparekisteriin.

Voimassa oleva laki antaa mahdollisuuden toimimattomien yhtiöiden poistamiseen rekisteristä. Perusteena poistamiselle on ensisijaisesti tarkoituksenmukaista käyttää tilinpäätöksen toimittamista jättämistä. Ennen poistamista yhtiöihin on kuitenkin kaikin tarkoituksenmukaisin keinoin pyrittävä saamaan yhteys, jotta rekisteristä ei tulisi poistettua yhtiöitä, joiden on tarkoitus jatkaa toimintaansa. Poistomenettelyyn pitäisi muutenkin valita ensisijassa sellaisia yhtiöitä, jotka myöskään verottajan tietojen mukaan eivät ole toimivia.

Työryhmän saaman tiedon mukaan Virallisen lehden perimät suuret kuulutusmaksut ovat vaikeuttaneet yhtiöiden poistamista rekisteristä. Mahdollisesti kymmenine tuhansien yhtiöiden kertapoisto poikkeaa olennaisesti tilanteesta, jossa julkaistaan yksittäistä yhtiötä koskeva kuulutus. Ellei Virallisen lehden kanssa päästä neuvottelulokseen kuulutusmaksujen kohtuullistamisesta, on selvítettävä muita mahdollisia keinoja. Näihin kuuluvat valtion budjettirahoituksen lisäksi muun muassa se, että osakeyhtiölain muutoksella luovuttaisiin Virallisessa lehdessä tehtävistä kuulutuksista ainakin tämän tapaisissa asioissa.

3.4.2 Luopuminen takautuvasta korottamisesta

Työryhmän enemmistö ja työryhmän asiantuntija pitävät perusteltuna sitä, että takautuvasta korottamisesta luovutaan.

Yhtiökäytäntö, yli 50 000 alle 8 000 euron osakepääomalla toimivaa yhtiöitä, näyttäisi osoittavan sen, ettei yhtiöiden sidosryhmillä yleensä ole erityistä kiinnostusta siihen, miten korkea osakepääoman määrä yhtiöissä on. Osakepääoman lakimääräisen vähimmäismäärän suhteellisen vähäinen korottaminen ei ilmeisesti myöskään olennaisella tavalla vaikuta talousrikollisuuden tai harmaan talouden määrään.

Toisaalta takautuvaan korottamiseen liittyy useita ongelmia, joita on käsitelty edellä tässä muistiossa. Näihin kuuluvat vaara toimivien yhtiöiden toiminnan vaarantumisesta sekä kaupparekisterin ruuhkautumisesta, mikä vaikeuttaa kaikkien yhtiöiden toimintaa. Lisäksi korottamisesta aiheutuu yhtiöille kustannuksia hallinnollisesta työstä ja rekisteri-ilmoituksista. Ongelmana voidaan pitää myös osakkeenomistajan velvollisuutta maksaa rahalla osakepääoman korotus. Osakkeenomistajan kannalta lähes yhtä ongelmallista on jakokelpoisen oman pääoman käyttäminen rahastokorotukseen.

Takautuvan korottamisen vaihtoehtona voimassa olevassa laissa esitetty yritysmuodon muuttaminen ei todellisuudessa juurikaan auttane yhtiöitä. Yritysmuodon muuttaminen on oikeudellista asiantuntemusta vaativa menettely ja edellyttää siksi asiantuntijoiden käyttämistä. Tästä aiheutuu luonnollisesti kustannuksia. Takautuvan korottamisen veroseuraamuksiin liittyy ongelmia, eikä valtiovarainministeriö pidä mielekkäänä verosäännösten luomista tätä yhtiöjoukkoa silmällä pitäen.

Takautuvaa korottamista koskevat säännökset ovat saavuttaneet varsinaisen tavoitteensa, joka oli pöytälaatikkoyhtiöiden perustamisen rajoittaminen 1990-luvun puolivälissä, jolloin kävi selväksi, että osakepääoman vähimmäisvaatimusta tullaan korottamaan.

Tarvittava muutos osakeyhtiölain voimaantulosäännöksiin (145/1997) on kohdassa 5.1.

3.4.3 Vaihtoehto: korottamisen määräaika lykätään osakeyhtiölain kokonaisuudistuksen yhteyteen ja rekisterimaksuja porrastetaan

Työryhmä kokonaisuudessaan ja työryhmän asiantuntija pitävät mahdollisena myös sitä, että takautuvasta korottamisesta ei luovuta, mutta se lykätään toteutettavaksi osakeyhtiölain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Yksi jäsen pitää tätä selvästi ensisijaisena vaihtoehtona siihen verrattuna, että takautuvasta korotuksesta luovuttaisiin.

Myös takautuvan korottamisen lykkäämisen vaikutuksia on käsitelty edellä. Myönteisenä vaikutuksena takautuvasta korottamisesta luopumiseen nähden voidaan ensisijassa nähdä osakepääoman korottaminen – edellyttäen, että tämä arvioidaan myönteiseksi vaikutukseksi. Toisaalta lykkäämiseen liittyvät kaikki takautuvan korotuksen ongelmat, tosin mahdollisesti ratkaisevasti lieventyneinä.

Työryhmä pitää järkevänä määräajan lykkäämistä osakeyhtiölain kokonaisuudistuksen yhteyteen. Tällöin yritykset saavat kohtuullisen jatkoajan osakepääoman korottamiselle. Yhteys on myös yhtiöille selkeä, koska samassa lakipaketissa on paljon muutakin yhtiöiden toimintaan vaikuttavia asioita.

Lykkääminen kokonaisuudistuksen yhteyteen antaa mahdollisuuden myös pyrkiä porrastamaan yhtiöiden osakepääoman korotusilmoituksia. Edellä kuvatulla PRH:n maksujen porrastuksella voidaan tasoittaa ilmoitusten lukumääriä ja siten vähentää kaupparekisterin ruuhkautumisesta yrityksille aiheutuvia haittoja. Lykkääminen kokonaisuudistuksen yhteyteen antaa myös riittävän ajan ensin poistaa toimimattomat yhtiöt rekisteristä. Näin rekisteriviranomaiselle ei samanaikaisesti tule käsiteltäväksi noin 75 000 yhtiön rekisteristä poistaminen ja noin 50 000 yhtiön osakepääoman korottamista koskevaa ilmoitusta.

Takautuvan korotuksen lykkäämiseen pitäisi ilmeisesti liittää säännökset yritysmuodon muuttamisesta. Näiden laatiminen osakeyhtiölain kokonaisuudistuksen yhteydessä on selkeämpää kuin niiden laatiminen erillisinä, vain takautuvaan korottamiseen liittyvinä. Myös verosäännösten mahdollinen laatiminen on luontevampaa kytkeä osakeyhtiölain kokonaisuudistukseen. Osakeyhtiölain kokonaisuudistuksen yhteydessä on myös yksinkertaisinta säätää rekisteristä poistamisesta, tosin nykyistä osakeyhtiölain 13 luvun 4 §:ää vastaavalla tavalla.

Tarvittava muutos osakeyhtiölain voimaantulosäännöksiin (145/1997) on kohdassa 5.2.

4 Ehdotusten vaikutukset

Toimimattomien yhtiöiden poistaminen vähentää edellä todetuin tavoin yhtiöiden toiminimiin liittyviä ongelmia ja helpottaa siten yhtiöiden perustamista. Poistamisen voidaan myös katsoa vähentävän sellaisia yhtiöitä, joiden kilpailuetuna on osakepääoman alhaisuus. Edelleen poistomenettely johtanee siihen, että tilinpäätöstietojen saatavuus kaupparekisteristä paranee. Poistamisella voidaan olettaa olevan positiivista vaikutusta myös talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunnan kannalta. Kuten edellä on todettu, 70 000 toimimattoman yhtiön poistaminen kaupparekisteristä maksaa lähtökohtaisesti yli 1 700 000 euroa, josta 1 400 000 euroa muodostuu Virallisen lehden kuulutusmaksuista. Näin suuri kustannus edellyttää budjettirahoitusta Patentti- ja rekisterihallitukselle. Jos poistomenettelyyn kuuluttaminen voidaan toimittaa muulla tavoin, mikä saattaa edellyttää asiaa koskevia lainsäädäntötoimia, poiston kokonaiskustannukset ovat arviolta jonkin verran yli 300 000 euroa.

Takautuvasta korotuksesta luopumisen voidaan arvioida merkitsevän toimiville yrityksille yhteensä ainakin 2 500 000 euron säästöä kaupparekisterimaksuissa. Tämä on laskettu siten, että toimivien yhtiöiden lukumäärä on kerrottu osakepääoman korottamisesta perittävällä käsittelymaksulla 50 euroa. Huomattava osa yhtiöistä joutuu kuitenkin muuttamaan myös yhtiöjärjestyksensä, mistä peritään 285 euron käsittelymaksu. Luopuminen merkitsee kyseisille yhtiölle säästöä myös muissa korotukseen liittyvissä hallinnollisissa kustannuksissa. Lisäksi vältetään kaupparekisterin ruuhkautuminen, joka vaikeuttaisi yritystoimintaa yleisemminkin. Edelleen sellaiset elinkelpoiset yritykset, jotka eivät kykenisi korottamaan osakepääomaansa, saavat jatkaa toimintaansa, millä on positiivista vaikutusta

yrittäjyyden, työllisyyden ja verotulojen kannalta. Toisaalta takautuvasta korotuksesta luopumisen vaikutukset harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan kannalta voidaan arvioida vähäisiksi.

5 Lainsäädäntöehdotukset

5.1 Takautuvasta korotuksesta luopuminen

Laki

osakeyhtiölain muuttamisesta annetun lain eräiden siirtymäsäännösten muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan osakeyhtiölain muuttamisesta 14 päivänä helmikuuta annetun lain (145/1997) siirtymäsäännösten 4 ja 5 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 825/1998, ja

muutetaan siirtymäsäännösten 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 825/1998, ja 6 momentti seuraavasti:

3. Yhtiöön, jonka perustamiskirja on allekirjoitettu ennen tämän lain voimaantuloa ja jonka osakepääoma lain tullessa voimaan on alle 8 000 euroa, ei sovelleta 1 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua vähimmäisosakepääomaa koskevaa vaatimusta. Tällainen yhtiö ei kuitenkaan saa lain voimaantulon jälkeen alentaa osakepääomaansa, jos se alentamisen jälkeen olisi alle 8 000 euroa, ellei näistä siirtymäsäännöksistä muuta johdu.

6. Yhtiöjärjestykseen sisältyvän tämän lain vastaisen määräyksen sijasta noudatetaan tämän lain säännöksiä, jollei näistä siirtymäsäännöksistä muuta johdu. Lain vastaisen yhtiöjärjestyksen määräyksen muutos lain mukaiseksi on ilmoitettava rekisteröitäväksi samalla, kun muu yhtiöjärjestyksen muutos ilmoitetaan rekisteröitäväksi, ja kuitenkin viimeistään viiden vuoden kuluttua lain voimaantulosta. Rekisteriviranomainen voi asettaa yhtiölle uhkasakon tässä tarkoitetun velvoitteen täyttämisen tehosteeksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

5.2 Takautuvan korotuksen lykkääminen osakeyhtiölain kokonaisuudistuksen yhteyteen

Laki

osakeyhtiölain muuttamisesta annetun lain eräiden siirtymäsäännösten muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan osakeyhtiölain muuttamisesta 14 päivänä helmikuuta annetun lain (145/1997) 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 825/1998, ja 6 momentti seuraavasti:

 3. Yhtiöön, jonka perustamiskirja on allekirjoitettu ennen tämän lain voimaantuloa ja jonka osakepääoma lain tullessa voimaan on alle 8 000 euroa, sovelletaan 1 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua vähimmäisosakepääomaa lailla erikseen säädettävän määräajan kuluttua. Tällainen yhtiö ei saa lain voimaantulon jälkeen päättää alentaa osakepääomaansa, jos se alentamisen jälkeen olisi alle 8 000 euroa, ellei näistä siirtymäsäännöksistä muuta johdu.

 6. Yhtiöjärjestykseen sisältyvän tämän lain vastaisen määräyksen sijasta noudatetaan tämän lain säännöksiä, jollei näistä siirtymäsäännöksistä muuta johdu. Lain vastaisen yhtiöjärjestyksen määräyksen muutos lain mukaiseksi on ilmoitettava rekisteröitäväksi samalla, kun muu yhtiöjärjestyksen muutos ilmoitetaan rekisteröitäväksi, ja kuitenkin viimeistään viiden vuoden kuluttua lain voimaantulosta. Edellä 3 kohdassa tarkoitettun yhtiön vähimmäisosakepääomaa koskeva yhtiöjärjestyksen muutos on kuitenkin ilmoitettava rekisteröitäväksi lailla erikseen säädettävässä määräajassa. Rekisteriviranomainen voi asettaa yhtiölle uhkasakon tässä tarkoitettun velvoitteen täyttämisen tehosteeksi.

 Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Lausuma

Ylitarkastaja Keijo Suuripää
Sisäasiainministeriö

Osakepääoman takautuvaa korottamista koskevalle työryhmälle

Työryhmän perustamisesta

Työryhmän asettamispäätöksen mukaan työryhmän tehtäväksi annettiin muun muassa laatia ehdotus siitä, miten pitkälle osakepääoman takautuvaa korottamista koskevan siirtymäsäännöksen määräaika jatketaan. Työryhmän tehtäväksiinto sisälsi sen poliittisen päätöksen, että kyseistä siirtymäsäännöksen 7 vuoden määräaika on oikeusministeri päättänyt jatkaa. Tähän päätökseen liittyen ei kuitenkaan ole oikeusministeriön taholta esitetty mitään selvityksiä tai tutkimuksia siitä, mihin kyseinen päätös perustui.

Lain muuttamisen tarpeesta

Lain antaminen edellyttää välttämätöntä tarvetta. On oltava yhteiskunnallinen ongelma, jota ei millään muulla keinoin saataisi ratkaistua. Työryhmän asettamiskirjeessä on tuotu esille kaksi mahdollista yhteiskunnallista ongelmaa, joiden vuoksi hanke on perustettu.

Ensimmäinen asia on kaupparekisterille koituvat asioiden käsittelyyn liittyvät ongelmat, kun yritykset siirtymäkauden lopussa toimittavat rekisteröitäväksi osakepääoman korottamista koskevat ilmoitukset. Patentti- ja rekisterihallitus on ollut jo kuusi vuotta tietoinen osakepääoman korottamiseen liittyvästä rekisteröintimäärien kasvusta. Tämän ongelma ei siten ole lainkaan sen laatuinen, että sen ratkaisemiseen tarvittaisiin uutta lakia. Kyse on lähinnä kaupparekisterin resurssoinnista.

Toinen esitetty ongelma on se, että osakepääomaa korottamattomien yhtiöiden lukumäärä viittaisi siihen, että monen toimivan yhtiön toiminta vaikeutuisi siirtymäsäännösten takia. Asettamiskirjeessä on esitetty, että toimivia osakepääoman vielä korottamattomia yrityksiä on noin 50.000. Tältä osin oikeusministeriöltä on jäänyt kokonaan selvittämättä, onko kyseessä lainkaan ongelma. Mitään selvitystä siitä, kuinka moni yritys oikeasti jättäisi asetetun siirtymäajan kuluttua osakepääoman korotuksen suorittamatta, ei ole tehty. Päinvastoin työryhmä on saanut käyttöönsä viranomaistoiminnan kehittämishankeen tilastotietoja, joiden mukaan suurin osa pienistä yhtiöstä näyttäisi voivan hoitaa osakepääoman korottamisen arvonkorotuksena. Työryhmän hankkimissa selvityksissä ja muussakaan yhteydessä ei ole esitetty, että joku yhtiö laiminlöisi korottamisvelvoitteensa. Syy siihen, että yritykset eivät ole korottamismaksua vielä maksaneet, on hyvin yksinkertainen, korotusta ei tarvitse tehdä ennen ensi syksyä. Tätä taustaa nähden yllättävän moni eli lähes 20.000 pienyritystä on jo osakepääomansa korottanut. Tämä viittaisi siihen, että suurin osa pienyrityksistä tulee siirtymäajan puitteissa osakepääomansa korottamaan. Kyse ei siis tähtäkään osin ole sellaisesta ongelmasta, että se edellyttäisi lainsäädännön muuttamista.

Edellä esitettyyn viitaten katson, ettei ole perusteltua tarvetta muuttaa voimassa olevaa osakeyhtiölain siirtymäsäännöstä.

Työryhmä tulee esittämään ensimmäisenä toimenpide-esityksenään sitä, että osakepääoman takautuvasta korottamisesta luovuttaisiin kokonaan. Voimassa olevan lainsäädännön tarpeellisuuden selvittäminen on aina paikallaan. Lain tarpeellisuuden selvitys tulee kuitenkin tehdä riittävän kattavasti ja sellaisilla menetelmillä, jotka antavat tilanteesta luettavan kuvan. Osakepääoman korottamisen luopumisesta ei ole tehty mitään sellaista luotettavaa selvitystä, joka antaisi aiheen tehdä johtopäätöstä siitä, että nykyinen laki olisi tarpeeton. Tältä osin työryhmän kannanotolle ei ole kestävää pohjaa. Työryhmän lainvalmistelutyö on ollut tältä osin erittäin heikkolaatuista, koska se ei perustunut tutkittuun tietoon. Korotuksesta luopuminen edellyttäisi myös perusoikeuksiin liittyvien yhdenvertaisuus- ja laillisuusperiaatteen analysointia, mikä on myös jäänyt tekemättä.

Osakeyhtiöiden kaupparekisteriin merkitty osakepääoma ja oma pääoma verotuksessa VIRKE-projektin tietokannan mukaan

Osake- pääoma kauppa- rekisterissä	Oma pääoma vuoden 2002 veroilmoitukselta					
	Nega- tiivinen	1-7999 e	8000-79999e	80000e-	Ei tietoa	Yht.
Ei tietoa	1				22	23
1-2522e	205	486	774	440	3235	5140
2522e	5498	12283	17202	7347	57136	99469
2523-7999e	1119	2388	4289	2655	10881	21332
8000-79999e	4981	6559	28700	22286	27894	90422
80000e-	220	36	390	8359	3807	12812
Yht.	12024	21752	51355	41087	102975	229198

Osakeyhtiölakityöryhmän ehdotukset yksityisen osakeyhtiön toiminnan jatkamisesta muussa kuin osakeyhtiömuodossa

19 luku

Yritysmuodon muuttaminen

Yksityisen osakeyhtiön toiminnan jatkaminen muussa kuin osakeyhtiömuodossa

4 §

Yksityisen osakeyhtiön muuttaminen osuuskunnaksi tai henkilöyhtiöksi

Yksityinen osakeyhtiö, jossa on kolme tai useampia osakkeenomistajia, voi muuttua osuuskunnaksi ilman selvitysmenettelyä siten, että osakeyhtiön osakkeenomistajista tulee osuuskunnan jäseniä.

Yksityisen osakeyhtiö, jossa on kaksi tai useampia osakkeenomistajia, voi muuttua avoimeksi yhtiöksi tai kommandiittiyhtiöksi ilman selvitysmenettelyä siten, että osakeyhtiön osakkeenomistajista tulee avoimen tai kommandiittiyhtiön yhtiömiehiä.

Yksityinen osakeyhtiön ainoa osakkeenomistaja, joka on Euroopan talousalueella asuva luonnollinen henkilö voi, noudattaen mitä tässä luvussa säädetään yritysmuodon muutoksesta, jatkaa osakeyhtiön toimintaa yksityisenä elinkeinonharjoittajana.

Yritysmuotoa voidaan muuttaa, vaikka yhtiö on asetettu selvitystilaan, jollei yhtiön omaisuutta ole ryhdytty jakamaan osakkeenomistajille.

5 §

Päätöksenteko

Päätös 4 §:ssä tarkoitetusta yritysmuodon muutoksesta voidaan tehdä vain, jos kaikki yhtiön osakkeenomistajat ja optio-oikeuksien haltijat ovat antaneet päätökselle suostumuksensa.

Edellä 4 §:n 1 momentissa tarkoitetussa päätöksessä on oltava:

- 1) osuuskunnan säännöt, joista säädetään osuuskuntalain 2 luvun 5 ja 6 §:ssä;
- 2) jäsenille annettavat osuudet; sekä
- 3) osuuskunnan ensimmäisen hallituksen tai, jos hallintoneuvosto valitsee hallituksen, hallintoneuvoston jäsenten ja tilintarkastajien nimet.

Päätös korvaa osuuskunnan perustamissopimuksen.

Edellä 4 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitetussa päätöksessä on oltava:

- 1) avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön yhtiösopimus, josta säädetään avoimesta ja kommandiittiyhtiöstä annetun lain (389/1988) 1 luvun 2 §:ssä; tai
- 2) yksityisen elinkeinonharjoittajan toiminimi.

6 §

Päätöksen rekisteröiminen

Yritysmuodon muutosta koskeva 4 §:ssä tarkoitettu päätös on ilmoitettava rekisteröitäväksi kuukauden kuluessa yritysmuodon muutosta koskevan päätöksen tekemisestä tai päätös raukeaa.

Yhtiön on samalla haettava 7 §:n mukaisen kuulutuksen antamista rekisteriviranomaiselta tai päätös raukeaa.

7 §

Kuulutus velkojille

Rekisteriviranomaisen on 6 §:ssä tarkoitetun hakemuksen saatuaan annettava yhtiön kaikille velkojille kuulutus, jossa mainitaan velkojan oikeudesta vastustaa yritysmuodon muuttamista ilmoittamalla siitä kirjallisesti rekisteriviranomaiselle ennen kuulutuksessa mainittua määräpäivää. Rekisteriviranomaisen on julkaistava kuulutus virallisessa lehdessä viimeistään kolme kuukautta ennen määräpäivää ja rekisteröitävä se viran puolesta.

Yhtiön on viimeistään kuukausi ennen määräpäivää lähetettävä kuulutuksesta kirjallinen ilmoitus tunnetuille velkojilleen. Yhtiön hallituksen jäsenen tai toimitusjohtajan todistus ilmoitusten lähettämisestä on toimitettava rekisteriviranomaiselle viimeistään määräpäivänä.

Rekisteriviranomaisen on ilmoitettava sille ilmoitetuista vastustuksista yhtiölle viipymättä määräpäivän jälkeen.

8 §

Rekisteröinnin edellytykset

Rekisteriviranomaisen on rekisteröitävä 4 §:ssä tarkoitettu yritysmuodon muutos, jos velkoja ei ole vastustanut muutosta tai velkoja on tuomioistuimen tuomion mukaan saanut maksun tai turvaavan vakuuden saatavastaan.

Jos velkoja on vastustanut yritysmuodon muutosta, yritysmuodon muutos raukeaa kuukauden kuluttua määräpäivästä. Rekisteriviranomaisen on kuitenkin lykättävä asian käsittelyä, jos yhtiö osoittaa kuukauden kuluessa määräpäivästä, että se on pannut vireille kanteen sen vahvistamiseksi, että velkoja on saanut maksun tai turvaavan vakuuden saatavastaan tai jos yhtiö ja velkoja pyytävät sitä yhdessä.

Rekisteriviranomaisen päätös on viran puolesta rekisteröitävä. Yritysmuoto muuttuu, kun hakemuksen hyväksymistä koskeva päätös on rekisteröity.

9 §

Yritysmuodon muutoksen oikeusvaikutukset

Osakeyhtiön varat ja velat siirtyvät 4 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa selvitysmenettelyttä yhtiön toimintaa jatkavalle osuuskunnalle, avoimelle tai kommandiittiyhtiölle tai ainoalle osakkeenomistajalle, kun yritysmuodon muutoksen täytäntöönpano on rekisteröity. Samanaikaisesti osakeyhtiö purkautuu ja yritysmuodon muutoksessa toimintaa jatkava osuuskunta, avoin tai kommandiittiyhtiö merkitään rekisteriin.

Osakeyhtiön hallituksen ja toimitusjohtajan on mahdollisimman pian yritysmuodon muutoksen rekisteröinnin jälkeen laadittava tilinpäätös ajalta, jolta tilinpäätöstä ei vielä ole esitetty yhtiökokouksessa (*lopputilitys*). Lopputilitys liitteinen on annettava hyväksytylle tilintarkastajalle, jonka on kuukauden kuluessa annettava lopputilitystä koskeva tilintarkastuskertomus.

Tilintarkastuskertomuksen saatuaan hallituksen on viivytyksettä kutsuttava osakkeenomistajat yhtiökokoukseen vahvistamaan lopputilitys.

Lopputilitys on ilmoitettava rekisteröitäväksi siten kuin 8 luvun 10 §:ssä säädetään.

Yksityiskohtaiset perustelut

4 §. *Yksityisen osakeyhtiön muuttaminen osuuskunnaksi tai henkilöyhtiöksi.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi edellytyksistä, joilla yksityinen osakeyhtiö voidaan muuttaa osuuskunnaksi, avoimeksi yhtiöksi tai kommandiittiyhtiöksi taikka joilla osakeyhtiön toimintaa voidaan jatkaa yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Erotuksena 1–3 §:ssä säännellystä yhtiömuodon muutosmenettelystä, jossa osakeyhtiö muuttuu toiseen osakeyhtiömuotoon, 4–9 §:ssä säännellystä menettelystä käytetään nimitystä ”yritysmuodon muutos”.

Pykälän *1 momentin* mukaan osuuskunnaksi muutettavassa osakeyhtiössä tulee olla vähintään kolme osakkeenomistajaa, joista kaikista on tultava osuuskunnan jäseniä. Säännös perustuu osuuskuntalain 3 luvun 1 §:ään, jonka mukaan osuuskunnassa tulee olla vähintään kolme jäsentä.

Pykälän *2 momentin* mukaan avoimeksi yhtiöksi tai kommandiittiyhtiöksi muutettavassa osakeyhtiössä tulee olla vähintään kaksi osakkeenomistajaa, joista tulee avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön yhtiömiehiä. Osasta osakkeenomistajista voi yhtiösopimuksessa määrättävällä tavalla tulla kommandiittiyhtiön äänettäviä yhtiömiehiä. Avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä annetun lain 1 luvun 1 §:n mukaan yhtiössä on oltava vähintään yksi vastuunalainen yhtiömies.

Liiketoimintakieltoon määrätystä osakkeenomistajasta ei voi tulla vastuunalaista yhtiömiestä vaan ainoastaan kommandiittiyhtiön äänetön yhtiömies.

Pykälän *3 momentin* mukaan myös yhdenmiehenyhtiö voi lopettaa osakeyhtiön toiminnan selvitysmenettelyttä ja jatkaa toimintaa yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Edellytyksenä tällöin on, että yhtiön ainoa osakkeenomistaja on Euroopan talousalueella asuva luonnollinen henkilö. Ainoalle osakkeenomistajalle määrätty liiketoimintakielto estää toiminnan jatkamisen yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Vaikka verolainsäädännössä sallitaan kuolinpesän harjoittavan yksityisen elinkeinonharjoittajan toimintaa tietyn ajan ilman, että kuolinpesää pidettäisiin avointa yhtiötä vastaavana yhtymänä, tällainen tilanne on yksityisoikeudellisesti niin epäselvä, ettei kuolinpesän omistaman yhtiön muuttaminen yksityiseksi elinkeinonharjoittajaksi ole sallittua.

Pykälän *4 momentin* mukaan yhtiön asettaminen selvitystilaan ei estä yritysmuodon muutosta niin kauan kun yhtiön varojen jakoa osakkeenomistajille ei ole aloitettu. Momentti vastaa ehdotetussa 16 luvun 16 §:n 3 momentissa olevaa säännöstä selvitystilän vaikutuksesta sulautumiseen. Vaikka yritystoiminnan jatkaminen yksityisenä elinkeinonharjoittajana johtaakin lopulta varojen jakamiseen ainoalle osakkeenomistajalle, säännös ei estä tällaista muutosta selvitystilaan asettamisen jälkeen edellyttäen, että varojen jakaminen tapahtuu vasta yritysmuodon muutoksen rekisteröinnin jälkeen.

Koska ehdotuksen mukaan vain yhtiön osakkeenomistajista voi yritysmuodon muutoksessa tulla osuuskunnan jäseniä, optio-oikeuksien haltijoiden on käytettävä optio-oikeutensa osakemerkintään, jos heistä on tarkoitus tulla jäseniä. Yhtiön muuttuessa osuuskunnaksi voidaan myös sopia, että osuuskunta antaa optio-oikeuksien haltijoille osuuskunnan optio-oikeuksia yritysmuodon muutoksen rekisteröinnin jälkeen. Tällaisesta optio-oikeuksien antamisesta on kuitenkin osuuskunnassa päätettävä erikseen. Optio-oikeuksien ehdoissa voidaan määrätä, mitkä oikeudet optio-oikeuksien haltijoilla on yritysmuodon muutoksessa. Yhtiö voi optio-oikeuksien haltijoiden suostumuksella tai optio-oikeuksien ehdoissa määrättyllä tavalla maksaa optio-oikeuksien haltijoille korvausta optio-oikeudesta luopumisesta, jos korvauksen maksamiselle on 13 luvun 1 §:ssä tarkoitettu liiketaloudellinen peruste.

5 §. *Päätöksenteko.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi muuhun kuin toiseen osakeyhtiömuotoon muuttamista koskevan päätöksen tekotavasta ja sisällöstä. Ehdotetun *1 momentin* mukaan päätös on tehtävä kaikkien osakkeenomistajien yksimielisenä päätöksenä yhtiökokouksessa tai 5 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisesti yhtiökokousta pitämättä. Koska yritysmuodon muutos vaikuttaa olennaisesti myös yhtiön mahdollisten optio-oikeuksien haltijoiden asemaan, eikä optio-oikeuksien haltijoille voida turvata oikeutta lunastukseen tai muuhun rahakorvaukseen, päätökselle vaaditaan poikkeuksellisesti myös kaikkien optio-oikeuksien haltijoiden suostumus. Koska suostumus voidaan antaa ennakkollisesti, asiasta voidaan määrätä myös optio-oikeuksien ehdoissa.

Pykälän *2 momentissa* säädetään osuuskunnaksi muuttamista koskevan päätöksen sisällöstä. Tällaisen päätökseen on momentin *1 kohdan* mukaan otettava osuuskunnan säännöt osuuskuntalaissa säädetyssä muodossa, sekä selvitettävä, minkälaiset osuudet osuuskunnassa kukin osakkeenomistaja saa.

Momentin *2 kohdan* mukaan päätöksessä on mainittava osakkeenomistajien ottamien osuuksien lukumäärät. Osuuskuntalain 9 luvun 1 §:ssä edellytetään, että jokainen jäsen ottaa vähintään yhden osuuden.

Momentin *3 kohdan* mukaan päätöksessä on mainittava osuuskunnan ensimmäisten tilintarkastajien ja hallituksen tai hallintoneuvoston jäsenten nimet. Koska osakeyhtiön muuttuminen osuuskunnaksi merkitsee yhtiön purkautumista, osakeyhtiön olemassa oleva johto ja tilintarkastajat eivät ilman nimenomaista mainintaa jatka osuuskunnan vastaavina eliminä.

Momentti vastaa yksinkertaistettuna osuuskuntalain 2 luvun 2 §:n säännöstä osuuskunnan perustamiskirjan sisällöstä. Yritysmuodon muutosta koskevassa päätöksessä ei kuitenkaan ole tarpeen mainita osakkeenomistajien henkilötietoja,

osuuskunnan perustamiskuluja ja niiden korvaamista eikä osuuskunnan myöntämiä muita erityisiä etuja. Ehdotuksessa osakeyhtiön muuttaminen osuuskunnaksi on rinnastettu osuuskunnan perustamiseen, mutta osakeyhtiön osakkeenomistajia ei ole rinnastettu osuuskunnan perustajiin.

Ehdotetun *3 momentin* mukaan päätös osakeyhtiön muuttamisesta osuuskunnaksi korvaa osuuskunnan perustamiskirjan. Momentti vastaa periaatteiltaan kombinaatiosulautumisesta 16 luvun 13 §:ssä ehdotettua.

Koska yritysmuodon muutokseen liittyy osakepääoman alentamista vastaava velkojien suojaamennettely, osuuskunnan osuuspääoma voidaan määrätä osakeyhtiön osakepääomaa pienemmäksi.

Pykälän *4 momentin* mukaan päätöksessä, joka koskee osakeyhtiön muuttamista avoimeksi yhtiöksi tai kommandiittiyhtiöksi, on oltava avoimen yhtiön tai kommandiittiyhtiön yhtiösopimus.

Päätöksessä, joka koskee osakeyhtiön toiminnan jatkamista yksityisenä elinkeinonharjoittajana, on oltava elinkeinonharjoittajan toiminimi.

Yhtiön tai elinkeinonharjoittajan toiminimen tulee täyttää toiminimilaissa asetetut edellytykset.

6 §. Päätöksen rekisteröiminen. Pykälän *1 momentissa* ehdotetaan asetettavaksi kuukauden määräaika yritysmuodon muutosta koskevan päätöksen rekisteröinnille. Määräaika vastaa yhtiömuodon muutokselle ja useille muille yhtiön asemaan olennaisesti vaikuttaville toimille ehdotuksessa asetettua määräaika. Samalla rekisteri-ilmoituksen yhteydessä yhtiön on *2 momentin* mukaan haettava myös kuulutuksen antamista velkojille yhtiön muuttuessa muuksi kuin osakeyhtiöksi.

7 §. Kuulutus velkojille. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi yritysmuodon muutokseen liittyvästä velkojien suojaamennettelystä osakepääoman alentamiseen liittyvää 14 luvun 4 §:n mukaisesta menettelyä vastaavasti.

8 §. Rekisteröinnin edellytykset. Pykälässä ehdotetaan osakepääoman alentamisesta 14 luvun 5 §:ssä ehdotettua vastaavasti säädettäväksi rekisteröinnin edellytyksistä. Edellytykset liittyvät 7 §:n mukaiseen kuulutusmenettelyyn.

Pykälän *3 momentin* mukaan yritysmuoto muuttuu vasta muutosta koskevan päätöksen tultua rekisteröidyksi. Ellei avoimen tai kommandiittiyhtiön yhtiösopimuksessa toisin määrätä, yhtiösopimus astuu voimaan vasta rekisteröinnin yhteydessä. Ennen yritysmuodon muutoksen rekisteröintiä liiketoiminnan harjoittaminen tapahtuu yritysmuotoa muuttavan osakeyhtiön lukuun. Muuttuva osakeyhtiö purkautuu vasta yritysmuodon muutoksen rekisteröinnin yhteydessä.

Osuuskunnan osuuspääoman ei edellytetä olevan täysin maksettu yritysmuodon muutoksen jälkeen. Osakeyhtiöltä osuuskunnalle siirtyneestä varallisuudesta on kuitenkin annettava osuuskuntalain 6 luvun 6 §:ssä tarkoitettu apportiselvitys. Koska täyttää osuuspääoman maksua ei edellytetä, osakeyhtiö voi muuttua osuuskunnaksi, vaikka sen oma pääoma olisi tappioiden johdosta osakepääomaa pienempi.

9 §. *Yritysmuodon muutoksen oikeusvaikutukset.* Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi yritysmuodon muutoksen oikeusvaikutuksista yhtiön muuttuessa muuksi kuin osakeyhtiöksi. Oikeusvaikutuksiltaan muutos vastaa kombinaatiosulautumisessa tapahtuvaa yleisseuraantoa.

Sulautumista vastaavalla tavalla purkautuneen osakeyhtiön johdon on laadittava lopputilitys, joka on tilintarkastettava, vahvistettava ja rekisteröitävä kuten tilinpäätös. Jos yhtiöllä on tilintarkastaja, tämä pääsääntöisesti tarkastaa lopputilityksen. Yhtiöissä joissa ei ole tilintarkastajaa sekä poikkeustapauksissa muuten lopputilityksen tarkastaa muu hyväksytty tilintarkastaja.

Yritysmuodon muuttaminen verosääntelyn laatimisen kannalta (työryhmän pysyvän asiantuntijan näkemys)

Kysymystä yritysmuodon muuttamisen verotuskohtelusta voidaan työryhmän pysyvän asiantuntijan mukaan erityisen verosääntelyn laatimisen kannalta arvioida seuraavasti.

Osakeyhtiön purkamisen verokohtelu nykysäännösten mukaan

Yhteisön purkautumisen veroseuraamuksista säädetään elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (EVL) 51 d §:ssä. Sen mukaan purkautuvan yhteisön verotuksessa vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuden sekä muun omaisuuden luovutushinnaksi katsotaan omaisuuden todennäköistä luovutushintaa vastaava määrä.

Yhteisön purkautuessa sitä verotetaan siten viimeisessä verotuksessa kuin se olisi luovuttanut käyvällä hinnalla kaiken taseesta näkyvän aineellisen omaisuuden. Yhteisön tekemät varaukset myös purkautuvat. Sen sijaan yhtiön oman toiminnan liikearvon osuus yhteisön arvosta ei tuloudu yhteisön viimeisessä verotuksessa.

Osakkaan verotuksessa hänen katsotaan purkautumisessa vaihtaneen osakkeet yhtiöstä saamaansa jako-osaan. Jako-osana siirtynyt omaisuus arvostetaan käypään arvoon eli käytännössä samaan arvoon kuin yhtiön verotuksessa. Näin laskettu mahdollinen luovutustappio voidaan kuitenkin katsoa liikearvosta maksetuksi hinnaksi, jos tappio johtuu siitä, että osakkeiden hankintahintaa kohdistuu liikearvoon. Osakkaalle siirtyneen omaisuuden mainittu käypä arvo luetaan osakkaan verotuksessa siirtyneen omaisuuden hankintamenoksi.

Purkamisesta aiheutuu säännösten perusteella yhtiötasolla veroseuraamuksia, jos yhtiöllä on varallisuutta, jonka käypä arvo on kirjanpitoarvoa suurempi. Pienillä yrityksillä tällaista omaisuutta ovat yleensä kiinteistöt ja joissain tapauksissa arvopaperit. Pienillä investoinneilla toimivilla yrityksillä tällaista varallisuutta ei yleensä ole, eikä niillä nykyisin ole myöskään merkittäviä varausmahdollisuuksia. Niille ei siten aiheudu purkamisesta yhtiötasolla veroseuraamuksia. Tällaisten yhtiöiden aineellinen purussa siirtyvä nettovarallisuus ei myöskään yleensä johda osakastasolla luovutusvoiton verotukseen ottaen huomioon mahdollisuuden jakaa kertyneitä voittovaroja osinkona suhteellisen alhaisella osinkoverolla.

Purkaminen voi toisaalta olla verotuksellisesti edullista, jos osakkeet on hankittu kaupalla ja kauppahinta ylittää yhtiön taseesta näkyvän nettovarallisuuden arvon. Tällöin osakas voi vähentää purkutappion luovutustappiona. Usein kysymys on siitä, että kauppahintaa on maksettu yhtiön liikearvosta. Koska taseesta näkymätön liikearvo ei aiheuta tuloutusta yhtiössä, purkaminen tarjoaa osakkaalle mahdollisuuden vähentää kauppahintana liikearvosta maksetun määrän verotuksessa poistoina.

Osakeyhtiön henkilöyhtiöksi muuttamisen veroseuraamukset

Tuloverolain (TVL) 24 §:ään sisältyy säännöksiä niin sanottujen toimintamuodon muutosten veroseuraamuksista. Säännökset koskevat esimerkiksi tilanteista, joissa yksityisliike muutetaan henkilöyhtiöksi tai henkilöyhtiö yksityisliikkeeksi sekä yksityisliikkeen ja henkilöyhtiön muutosta osakeyhtiöksi. Tällaiset muutokset voidaan toteuttaa verotuksessa samoista tasearvoista varauksia purkamatta. Omistajan hankinta-ajankohta ja hankintameno luovutusvoiton verotuksessa määräytyvät ennen muodonmuutosta toimineen yrityksen osuuksien hankinta-ajan ja hankintamenon perusteella.

TVL 24 §:n periaatetta ei voida soveltaa, jos osakeyhtiö puretaan ja sen toiminta siirretään samojen omistajien omistamalle henkilöyhtiölle tai yksityisliikkeelle. Jos näin menetellään, sovelletaan edellä mainittuja osakeyhtiön purkamista koskevia säännöksiä. Osakeyhtiön purkamisesta ja toiminnan jatkamisesta muussa muodossa aiheutuu siten veroseuraamuksia edellä kuvatulla tavalla yhtiölle, jos yhtiön taseesta näkyvän omaisuuden käypä arvo on tasearvoa korkeampi ja osakkaalle, jos siirryvän varallisuuden arvo ylittää osakkeiden hankintamenon.

Tuloverotuksen kehittämistyöryhmä (VM:n työryhmämuistioita 12/2002) on esittänyt muistiossaan, että verolainsäädäntöön sisällytettäisiin säännökset osakeyhtiön muuttamisesta henkilöyhtiöksi. Jos osakeyhtiö puretaan ja sen varat sijoitetaan samoista tasearvoista osakeyhtiön toimintaa jatkavaan henkilöyhtiöön, osakeyhtiön ei katsottaisi verotuksessa purkautuvan. Osakkaan henkilöyhtiöosuuden hankinta-ajankohta ja hankintameno luovutusvoiton verotuksessa määräytyisivät osakeyhtiön osakkeiden hankinta-ajan ja hankintamenon perusteella. Osakkaan osinkotuloksi luettaisiin osakeyhtiön jakamattomat voittovarot.

Verotyöryhmän kanta liittyi siihen ehdotukseen, että osakeyhtiöiden osinkoverotuksessa siirryttäisiin täydelliseen kahdenkertaiseen verotukseen. Osinkoa olisi ehdotuksen mukaan verotettu 25 prosentin verokannalla, mikä olisi myös ollut yhtiöverokanta. Mallissa henkilöyhtiöiden verotus olisi muodostunut huomattavasti edullisemmaksi. Työryhmä katsoi, että oli helpotettava osakeyhtiömuotoisten yrittäjien mahdollisuutta siirtyä henkilöyhtiömuotoon.

Hallitus on 13.11.2003 tehnyt periaatepäätöksen vuoden 2005 alusta voimaan tulevista osinkoverojärjestelmän muutoksista. Osakeyhtiöiden verokantaa alennetaan 26 prosenttiin ja listaamattomista yhtiöistä saadut pääomatulo-osingot ovat 90 000 euron ylärajaan asti verovapaita. Henkilöyhtiöiden pääomaverotuksessa sovellettava pääomaverokanta alennetaan 28 prosenttiin. Osakeyhtiöiden verotus ei siten muutu työryhmän kaavailemalla tavalla olennaisesti henkilöyhtiöiden verotusta ankarammaksi. Yrittäjillä ei olekaan yleisesti työryhmän arvioimaa tarvetta muuttaa yritysmuotoa.

Verotyöryhmän ehdotusta arvioitaessa on pohdittava, mitä uudet vuoden 2005 alusta voimaantulevat osakeyhtiön ja osakkaan verotuksen periaatteet vaikuttavat muutosmahdollisuuden veroseuraamuksiin. On myös tarpeen selvittää, voidaanko säännökset toteuttaa niin, että järjestely pelkästään lykkää osakeyhtiömuodossa kertyneen tulon verotusta, mutta ei johda siihen, että tuloja kanavoidaan osakeyhtiöstä osakkaalle kokonaisuutenaan alhaisemmalla verorasituksella. Tarkoituksenmukaista ei ole, että yritysmuodon muutosta käytetään vain normaalin purkamisen korvikkeena siihen liittyvien veroetujen vuoksi. Veroetuja syntyy siitä, että ilman siirtymävaiheen

veroseuraamuksia siirrytään osakeyhtiön periaatteessa kahdenkertaisesta verotusympäristöstä henkilöyhtiöiden tai yksityisliikkeiden yhdenkertaiseen verotukseen.

Rakenteellinen ongelma liittyy siihen, että henkilöyhtiön yhdenkertaisen verotuksen piirissä osakastason luovutusvoiton verotus ei toimi samalla tavoin kuin osakeyhtiössä. Varoja voidaan yhtiöstä nostaa verovapaasti jopa siinä määrin, että oma pääoma muodostuu negatiiviseksi. Tämä alentaa yhtiön arvoa ja kasvattaa periaatteessa osakkaan mahdollista luovutus- tai purkutappiota tai pienentää vastaavasti voittoa.

Ehdotettu säännös tarjoaa myös mahdollisuuksia siirtää osakeyhtiön varoja osakkaalle nykyistä alhaisemmin yhtiötason veroseuraamuksin. Verotus on edullisempaa esimerkiksi nostettaessa varoja muutetusta yritysmuodosta, kuten yksityisliikkeestä, joksi henkilöyhtiö voidaan veroseuraamuksitta muuttaa. EVL 51b §:n 1 momentin mukaan verovelvollisen ottaessa liikkeestään tai ammatistaan yksityistalouteensa vaihto- tai käyttöomaisuutta tai muuta omaisuutta, palveluksia tai muita etuisuuksia tai oikeuksia, katsotaan luovutushinnaksi otetun etuuden alkuperäistä hankintamenoa vastaava määrä tai sitä alhaisempi todennäköinen luovutushinta. Omaisuuden korottamista käypään arvoon ei tässä siis tapahdu. Henkilöyhtiöstä tapahtuvissa nostoissa käypään arvoon tuloutuvat osakkaalle siirtyvät kiinteistöt, arvopaperit ja oikeudet.

Toimintamuodon muutosmahdollisuuden vaikutus takautuvan korotuksen ongelmaan

Verotyöryhmän ehdottama säännös koskisi kaikkia osakeyhtiöitä ja sen tarpeellisuutta ja vaikutuksia osakeyhtiöiden verotusjärjestelmään on arvioitava tältä kannalta. Ei ole perusteltua, että ehdotettu muutos toteutettaisiin vain sen vuoksi, että helpotettaisiin niiden yhtiöiden, jotka eivät ole korottaneet osakepääomaansa, muuttamista henkilöyhtiöiksi.

Tämän työryhmän tarkastelun kohteena olevista yrityksistä suurimmalla osalla ei ole ilmeisesti sanottavaa toimintaa. Toimivilla yrityksillä, joilla ei ole taloudellista mahdollisuutta osakepääoman korottamiseen siirtymäsäännöksen mukaisesti, ei voine olla käytännössä sellaista varallisuutta, joka olisi taseessa aliarvostettua ja jonka osalta aiheutuisi purkautumisessa veroseuraamuksia. Verosäännöksen puuttumisella ei siten liene yritysten toimintaan lukkiutumisvaikutusta. Yritysmuodon muutos aiheuttaisi yrityksille joka tapauksessa hallinnollisia kustannuksia. Onkin kyseenalaista, muuttaisiko monikaan 15 000 markan osakepääomalla toimiva yritys silti toimintamuotoa, jos veroseuraamuksia ei olisi. Osakeyhtiön toimintahan voidaan siirtää joustavimmin henkilöyhtiölle liiketoiminnan luovutuksella.